

KALBOS KULTŪROS PRATYBŲ IR SAVARANKIŠKŲ DARBŲ UŽDUOTYS

Ona Aleksiūnienė

Panevėžys, 2009

Recenzavo:

JŪRATĖ VARNAUSKIENĖ, Panevėžio kolegijos Medicinos ir socialinių mokslų fakulteto lektorė.
STANISLAVA LUKAUSKIENĖ, Panevėžio rajono Velžio gimnazijos lietuvių k. vyresnioji mokytoja.

Leidinyje pateikiama pratybų, teksto redagavimo, teminių ir kompleksinių kalbos užduočių, testų. Įvairaus pobūdžio savarankiškų darbų užduotys ugdyt gebėjimą kūrybiškai taikyti įgytas žinias, gausinti bei turtinti savo kalbos išteklius, tirti ir analizuoti kalbos situacijas, naudotis įvairiais informacijos šaltiniais. Leidinys skirtas edukologijos studijų krypties studentams, bet juo naudotis gali visi, kuriems rūpi ir kurie domisi kalbos kultūra.

ISBN 978-9955-722-45-8

Ona Aleksiūnienė
Panevėžio kolegija, 2009

PRATARMĖ

Leidinių kalbos kultūros klausimais netrūksta, tačiau edukologijos krypties studentams tinkamos literatūros nėra. Kadangi kalbos kultūros studijos padalytos į auditorinį ir savarankišką darbą, ypač sunku susirasti literatūros savarankiškam darbui. Todėl šiuo leidiniu norima palengvinti šio dalyko studijas edukologijos studijų programų studentams, ypač neakivaizdininkams, kuriems per trumpą kontaktinių valandų kursą sunku ką nors iš esmės pasakyti nauja, kas neita vidurinėje mokykloje. Kadangi vadovėlių yra pakankamai, leidinyje kartoti taisyklės neprasminga, todėl didžiausias dėmesys skiriamas įvairioms praktinėms užduotims.

Kalbos kultūrai skirtuose leidiniuose taisyklės dažniausiai iliustruojamos pavieniais, kartais dirbtinai sudarytais sakiniais. Taip siekiama pagrindinio tikslo – kalbos taisyklingumo. To nepakanka būsimiems pedagogams, kuriems kalba – jų darbo įrankis, todėl ji turi būti ne tik taisyklinga, bet ir žodinga, vaizdinga, įtaigi. Svarbiausias tikslas – studentas turi įgyti sąmoningos ir taisyklingos kalbos vartojimo įgūdžių, kurie reiškiami tekstu. Todėl leidinyje pateikiama daug rišlių tekstų, taip pat ir specialybės. Studentas turi suprasti kalbos normas ir tekstuose jų nepažeisti.

Pratybų medžiaga skatins gausinti žodyną, tobulinti įvairių gramatikos formų, sintaksinių konstrukcijų vartojimą, redagavimo įgūdžius. Pateikiama kompleksinių užduočių, vienijančių teorines temas (pvz., leksikos ir kirčiavimo, morfologijos ir sintaksės). Užduočių esama įvairaus sunkumo, taip sudaroma galimybė jas diferencijuoti, parinkti tinkamas pagal studentų lingvistinį išprusimą.

Testai ugdyt gebėjimą naudotis įgytomis teorinėmis žiniomis. Juos atliekant, reikės įsigilinti, pamąstyti, nes juose yra ir taisyklingų, ir netaisyklingų kalbos dalykų. Pratybų, testų užduotis galima keisti, papildyti, atnaujinti.

Atskiras skyrelis – savarankiškų darbų užduotys (su priedais). Vienos jų ugdyt gebėjimą kūrybiškai naudotis įgytomis žiniomis, gausinti bei turtinti savo kalbos išteklius, padės ruošti seminarus, diskusijas, kitas, skirtas ilgesniam laikui, pareikalaus gebėjimo stebėti, tirti ir analizuoti kalbos situacijas, savarankiškai naudotis įvairiais informaciniais šaltiniais.

Iliustraciniai pavyzdžiai šiam leidiniui susikaupė per visą ilgą kalbos kultūros dalyko dėstymo laiką, rišlių tekstų autoriai nurodomi, savarankiškų darbų, pratybų užduotys – originalios. Prieduose pateikiama ir studentų tekstų pavyzdžių.

TURINYS

PRATARMĖ	3
I. MŪSŲ KALBOS NAMAI (vietoj įvado)	7
II. LEKSIKA arba ŽODYNAS	8
III. TARTIS IR KIRČIAVIMAS	12
IV. TEKSTO REDAGAVIMO UŽDUOTYS	14
V. TESTAI	18
VI. ILGALAIKIŲ SAVARANKIŠKŲ DARBŲ UŽDUOTYS	28
PRIEDAI	35
1 priedas.....	36
2 priedas.....	38
3 priedas.....	43
4 priedas.....	49
5 priedas.....	53
6 priedas.....	54
7 priedas.....	55
8 priedas.....	56
Rekomenduojama literatūra.....	57

I. MŪSŲ KALBOS NAMAI (vietoj įvado)

...Jau senokai supurtytas mūsų kalbos medžio kamienas, vėjai aplaužė šakas ir apdraskė lapus, ir jis neteikia malonios paunksmės. Darbuose, šventėse žodis lydėjo žmogų kaip vyturys. Nebuvo daikto, augalo, paukščio, kad nebūtų kaip nors pavadintas. Žmogus viską matė žodžiu, viską juo įsidėmėjo. Be žodžio pradėdame apakti. Jis jau nutyla namuose, šeimose, kur neretai tik vienas televizorius dienų dienas kalba ir dainuoja už visus gyvus ir mirusius lietuvius. Sučiaupėm burnas, kalbą atidavę tai šnekančiai dėzei. Šalta nuo jos, šalta nuo raštų ir dokumentų kalbos, kartais nuo mokinio ar net darželinuko parsinešto žodžio...

Smarkiai pakito ne vien gimtinė, bet ir mūsų kalbinė aplinka, kuri taip neseniai pati mokė žodžio, o žodis – ją. Dabar sunerimo jau ir psichologai, psichiatrai: kur dėti kalbinius užaušėlius, kurių amo niekas neatgriebia? Reikėtų įrašyti naują socialinę ligą: kalbinį kretinizmą. Jais tampa visiškai sveiki, bet vaikystėj neišmokę kalbos. Todėl nėra kaip ir rašto išmokyti. Net vyresnėse klasėse kiek būna beraščių, bet ir bekalbių! Nieko nepataisysime, siūlydami sugrąžinti į šeimą motinos klabą, nes ir ta motina augo mažakalbėjų šeimoj, jeigu ne blogiau...

Į dalyką reikėtų pažiūrėti blaiviai. Sakysim, anksčiau vaikas į mokyklą jau ateidavo su gyvąja kalba, ir kokia kalba! Galvoje jis atsinešdavo didžiąją dalį „Lietuvių kalbos žodyno“, tai šiandien būtų didžiulis turtas net rašytojui. Tą kalbą mokykloje pakakdavo priartinti prie rašto. Šiandien į mokyklą atėjęs vaikas jau turi mokytis ne vien rašyti, bet ir kalbėti! Tai visų pirma turėtų būti numatyta, nes kitaip neišmoks ir rašto. Kol nesugalvosime, kas pakeis motiną, tol į gyvenimą leisime kalbos užaušėlius ir puskalbius...

...Užsienietis, pirmą kartą išgirdęs lietuviškai, paklausė: kas taip lietuvius vienus su kitais supykde? Kodėl mūsų kalba pasidarė ne vien netaisyklinga, bet ir grubi?...

...Visuomenė pradeda suprasti mus ištikusį kalbos badą, klausiamo: ką daryti? Greitai nieko nepataisys nei nutarimai, nei įsakymai. Pirmiausia kiekvienas turime suvokti savo moralinę atsakomybę. Nepamirškime, kad mes visi esame kalbos mokytojai, mes mokomės ir mokome. Kiekvienas, kuriam kalbame, yra mokinys, ir kiekvienas, kuris kalba, yra mokytojas. Todėl – ką ir kaip kalbame? Klausykime, kaip kalba seni žmonės, užsirašykime jų žodžius, kartokime juos, kaip anksčiau ėmėm užsirašinėti ir kartoti jų senas dainas. Taip sugrąžiname senąją mūsų kultūrą. Sugrąžinkime ir kalbą. Nebijokime kalbėti tarmiškai, bet bijokime kalbėti „televizoriškai“. Kalbėkime, kaip girdime, kaip suprantame, kaip jaučiame ir mąstome. Tautoje kalba dar gyva. Kalbėkime, kalbėkime iki paskutinio atodūσιο, kalbėkime ir atkalbėsime savo vienintelę, savo gimtąją kalbą!

Marcelijus Martinaitis

1 savarankiškas darbas

Remdamiesi savo žiniomis bei patirtimi, parašykite laišką tema „**Ką papasakočiau užsieniečiui apie lietuvių kalbą**“ (1 priedas)

2 savarankiškas darbas

Susipažinkite su mokslininkų ir praktikų diskusijos „**Mokyklos kalba – pagrindų pagrindas**“ medžiaga (2 priedas) ir pasiruoškite seminarui tema „**Kokia turi būti mokytojo kalba**“

II. LEKSIKA arba ŽODYNAS

3 savarankiškas darbas

Susipažinkite su kitų kursų studentų atliktu darbu ir, naudodamiesi nurodyta literatūra, atlikite savo giminės/ kurso/ specialybės studentų **pavardžių analizę**. (3 priedas)

4 savarankiškas darbas

Susipažinkite su kitų kursų studentų atliktu darbu ir, naudodamiesi nurodyta literatūra, atlikite savo giminės/ kurso/ specialybės studentų **vardų analizę**. (4 priedas)

PRATYBŲ UŽDUOTYS

1. Išrašykite tarptautinius žodžius, paaiškinkite jų reikšmes.

Kai buvo kalbėta apie tą terminų šaltinį, kuris pavadintas paprastos žmonių kalbos žodžių pritaikymu, matėme, kad žodžiai, pereidami iš profaniškosios kalbos į mokslinę terminiją, patiria tokius semantinius kitimus, kokiais yra reikšmės susiaurinimas ir prasmės kilnojimas pagal analogiją. Bet ir patekę į mokslinę terminiją, žodžiai nesustingsta semantiniu atžvilgiu, o yra palenkti tolimesnei evoliucijai, kuri niekada nesibaigia, kol kalba yra gyva tautos dvasioje.

Stasys Šalkauskis. Raštai. T.II

2. Suraskite tarptautinius pedagogikos terminus, paaiškinkite jų reikšmes. (Naudokitės „Pedagogikos terminų žodynu“)

Hodegetikos objektas – idealizuota auklėjimo realybė.

Pažymėtina, kad atskirti lavinimą ir auklėjimą vieningame ugdymo procese galima tik moksliniu abstrahavimu. Aptarkime pagrindinius tokio abstrahavimo aspektus.

Pirma, hodegetika asmenybės dvasinį ugdymą nagrinėja atsietai nuo jos protinio ir fizinio ugdymo. Įvairių pedagoginių koncepcijų atstovai labai skirtingai traktuoja ryšį tarp protinio ir dvasinio, fizinio ir dvasinio ugdymo; labai prieštaringi ir empiriniai duomenys, kuriais šis traktavimas grindžiamas. Hodegetika, atsiribojusi nuo šių sąsajų, suprastina nagrinėjamą objektą; tačiau toks suprastinimas padeda įsigilinti į mechanizmus, kurių dėka realizuojami auklėtinių dvasinio tobulėjimo tikslai.

Hodegetika nagrinėja pedagoginį procesą, valdomą asmenybės lygmeniu. Mat vaiko dvasinio pasaulio vystymąsi determinuoja įvairiausi faktoriai (transcendentiniai, socialiniai, biologiniai), tarp kurių pedagoginiai veiksniai ne visada lemiantys. Todėl auklėjimas kaip visuomenės reiškinys yra labai sudėtingas mokslinio pažinimo objektas; jį vienu ar kitu požiūriu nagrinėja, kai sakytą, beveik visi socialiniai mokslai, o edukologijos mokslų sistemoje – socialinė edukologija (socialinė pedagogika).

Bronislovas Bitinas. Auklėjimo teorija ir technologija

3. Išrašykite lietuviškus pedagogikos terminus, paaiškinkite jų reikšmes. (Naudokitės „Lietuvių kalbos žodynu“ www.lkz.lt)

Auklėjimo tikslingumas

Auklėjimo turinį koncentruotu pavidalu išreiškia auklėjimo tikslai, kurie yra pedagogiškai įprasminamas idealaus auklėtinio kaip vertybių subjekto vaizdinys. Šis vaizdinys gali būti aprašytas psichologine pedagogine kalba, apibūdintas meniniu vaizdu arba egzistuoti sinkretiška (nediferencijuota) forma auklėtojo (taip pat paties auklėtinio) sąmonėje. Tikslingumas – svarbiausias auklėjimo kaip valdomo proceso požymis. Kaip sakytą, auklėtojas pajėgus realizuoti tikslą tik netiesiogiai, sudarydamas palankias pedagogines sąlygas norimoms vertybėms įsitvirtinti ugdytinio asmenybės lygmeniu.

Auklėjimo tikslingumas reiškia, kad egzistuoja vienaip ar kitaip pagrįsta nuolat koreguojamųjų tikslų seka, kuri lemia auklėjimo proceso pobūdį ir struktūrą. Jau Platonas suformulavo aukščiausios vertybės idėją, kurią patvirtina šiuolaikiniai tyrimai ir kuri lemia auklėjimo tikslų struktūrą. Tai reiškia, kad pirmiausia išskiriamas galutinis auklėjimo tikslas, atitinkantis aukščiausios vertybės vaizdinį, jį konkretinantys tikslai (grindžiami bazinėmis vertybėmis) ir tarpiniai auklėjimo tikslai, kurie yra sėkmingo auklėjimo proceso sąlyga.

Bronislovas Bitinas. Auklėjimo teorija ir technologija

4. Raskite dailės profesionalizmus, paaiškinkite jų reikšmes. (Naudokitės „Dailės terminų žodynu“)

Pulsuojantis moteriškumas, prisodrintas stiprios ekspresijos ir jėgos, karaliauja I.A. piešiniuose. Be galo kruopštūs ir subtilūs pieštuko štrichai išaugina monumentalias keistų paukščiškai-žmogiškų būtybių kompozicijas. Moteriškumas su visais tam būdingais bruožais bei pasaulėjautos ir požiūrio į save, supančią aplinką ir kūrybą interpretavimas popieriaus lapo plokštumoje vienu metu akivaizdžiai byloja ir proveržius, ir santūrumą. I.A.savo kūrybinių idėjų materializavimui naudoja paprastą grafitą bei spalvotus pieštukus, kuriuos įteisina kaip visiškai savarankišką ir savo išraiškos galimybėmis turtingą kūrybos priemonę. Sukūrusi įvairaus pobūdžio piešinių nuo augalinių motyvų, dekoratyvių geometrinių formų, žmogaus figūros sprendimų, autorė perėjo prie mylimiausio kūrybos motyvo Moters – paukštės. Vienur jų kūrybinis sprendimas kruopštus, tikslus ir dekoratyvus, naudojant tik nespaltotą grafitą, o kitur veržlus, spalvingas ir netikėtas, vaizduojantis fantazijų sukurtas paukštes, tapusias keisto ir mistiško pasaulio saugotojomis. Menininkės sukurti paukščiai-žmonės yra tarsi gyvenimiškųjų potyrių ir išgyvenimų simboliai, kontempliuojantys atvirą santykį su savimi ir aplinka.

ŠU leidinys „Belskit...“

5. Paaiškinkite šių tarptautinių žodžių reikšmes. Parinkite jiems lietuviškų atitikmenų. (Naudokitės „Tarptautinių žodžių žodynu“).

Abiturientas, abstrahavimas, adaptacija, adekvatus, aktualus, afektas, agresija, akceleracija, alternatyva, analizė, analogija, anoniminis, apeliacija, argumentuoti, aspiracija, aspektas, anketa, degraduoti, deklaracija, dekretas, delinkvencija, demonstravimas, diagnozė, didaktika, disputas, egoizmas, egzaminas, emocija, empatija, fobija, hipotezė, hodegetika, idealas, individas, intelektas, interesas, interviu, intuijija, instrukcija, kodeksas, kolegija, konfliktas, kontrolė, kontraktas, maketas, metodas, modelis, objektas, pedagogas, pozicija, prevencija, procesas, reakcija, sankcija, terminas, protokolai, rezoliucija, statusas, dilema, diletantas, diskriminacija, kampanija, kvorumas, kontekstas, koncepcija, prioritetas, protekcija, referendumas, simpoziumas, tezės, formalus, konstatuoti, falsifikuoti.

6. Naudodamiesi „Tarptautinių žodžių žodynu“, išsiaiškinkite šio teksto prasmę.

Rašykime valstybine kalba europietišškai!

Lietuvos aborigenai gravituoja, migruoja Europon. Futuristinis imidžas, projektuojamas nacionaliniame substrate, legimituoja europocentrines tendencijas. Stagnacijos rizika stimuliuoja dinamizmą, biznieriško konsensuso unifikuotos formos egzistenciją. Iliuzijos konfrontuoja realybės modeliams. Alternatyvos determinuotai realizuojasi.

Mudis Šalkauskas

7. Raskite tarmybes, paaiškinkite, koks jų vartojimo tikslas.

Supykęs skerdžius atstūmė skobnis ir pasikėlė nuo uslano.

- Matai, kokis iškalingas senis. Kur tiek žodžių surado, kai teko liepą ginti?
- Štai, seni, nukirs Grainio liepą, – erzino kirkindami jį kiti: – teks tau mirti greičiau, negu manei.
- Mano liepa, ir nukirsiu. Rytoj nukirsiu. Štai pamatysiu, ar užgins man kas? – užsispyręs atkakliai tvirtina Grainis.
- Ne tavo, nenukirsi. Rankos nudžius, kojas sau palaužysi. Kas tau liepa, girioje pušėlė, ar kas? Krosny gal malka deginsi? Ech, ir žmonės gi nūnai. Senovėj žmonės, kaip galėdami, sodino medžius aplink namus, sodžiuose kaip giriose švokštė šlamėjo, visokių paukščių pilna buvo, o dabar koks ten snarglius, vos nuo žemės paaugęs, šūkaloja: „nukirsiu, nukirsiu“, – šaipydamasis pyko Lapinas. – „Mano liepa“. Pamėginęs būtai tu senovėj taip kalbėti. Ištiestų tave ant grendimo, įskeltų tau kapą, žinotai tada.
- O, nukirsiu, ir tiek. Mano liepa, ir baigta. Kad ne šventė, dabar nueitau ir nukirstau.
- Tfu, – spjovė Lapinas ir, paėmęs nuo suolo botagą, trimtą ir kepurę, nei neatsisveikinęs išėjo iš trobos.

Vyrai juokėsi, juokais senį palydėjo iš pirkios. Jie visi manė, kad Grainis tik erzina Lapiną, bet kirsti liepos nei manyti nemano.

Vincas Krėvė. Skerdžius

8. Raskite svetimybės, apibūdinkite, kaip jos panaudojamos charakteriui kurti.

- Ščestį, ščestį! – atkartojė vežikas. – Tamstai, berods, ščestis, o tai mergelei amžina nelaimė!

- Ko norėjo, to dastojo! – atšovė Topylis.

- Bene varu ir prisimetė tau, tik ir pats turėjai maždaug šnekinti?

- Na, ant to štuka mano liežuvis! Delikatniai, mandriai, kaip imsiu komplimentus šnekėti, malonėtis ... ne tokias kietas ir mandrias subalamūtijau nesuskaitomai sykių! O Zosė – kas tai man znočija? Vieni piršto pamojimu prikibo kaip smala prie tekino.

- Užtat tokį nekaltą kūdikį ir negali spardyti į šalį, jei savo plonu, kaip giries, liežuvio pritraukei ją. Nereikėjo apgaulioti, nes tamsta vyriška galva ir ne jos metuose besi. Nė kas suėsti jauną vaiką visam jos amžiui, reikia ir į savo sąžinę pažvelgti.

- Cha, cha, cha! – susijuokė Topylis. – Dar sąžinė, sumnenė dėl mergos!.. Man kepurė do kepurė, o ana tesikirkinie kur užpečky! Ar aš nemačiau?! Ir Zosė, būdavo, ateis į pliuškę, tai su tais palkusais šoks, dainuos, dračysis!.. Zlastis mane ėmė. Pastanavijau – mano Žosė! Beveizint nustumiau visus paršelius. Vot, dabar štuka: ani tibie, ani minie! – juokėsi, kvakėjo. – Žinos nabagė, jog aš ne jai lygus!

Žemaitė. Topylis

9. Pateiktus žargoninius žodžius pakeiskite norminiais atitikmenimis.

Auklyba, būda, barakas, bachuras, bičas, chebra, diskanas, dėstytuvas, fuginti, kadras, kursioakai, kompas, tačka, trolis, muzikalkė, matieka, mentas, mobiliakas, nusimuilinti, pasižiukšlinti, skaičiaukė, stipkė, univerka.

10. Pasinaudokite žemiau pateiktais žodžiais ir parinkite tekste esančioms žargonybėms tinkamų frazeologinių arba sinonimiškų žodžių. Pagalvokite, ar labai pasikeistų teksto ekspresyvumas.

- Kad taip turėčiau fliotos, kaip neturiu, visą štai ant šito stalo pavalinčiau! – dunksteli kumščiu į dėžę Artistas. – Kas gali finansų išrašyt? Kai užlūšiu – atiduosiu.

- Aš greičiau užkalsiu, – sukinėjasi su kortomis rankose Algirdas. – Ne šią, tai kitą naktį tapsiu fanerovas. Dziubai! Išskirkit bent mažytį žalsvą.

- Mane apšvarino, – prisipažįsta Sonata. – Bet ji turi, – stukteli alkūne Rimai.

- Kiek?

- Du dolcus, – įkrenta į krasę debutantė.

- Nejaugi niekas šioj chatoj neturi perkamųjų?

- Pacane, baik tas agitacijas.

Pagal Kostą Kauką

ausys aptekusios, į grabą įgriūti, varpais skambinti, skatikai, žabagraužiai, praūžti, šlajus, vėžius kepti, nesielektrinti, skūrą padžiauti ant tvoros, suversti, ištiesti pagalbos ranką, paremti, grašiai, kišenes apvalyti, šunkaros, purslius, ugnimi apsipilti, pirštą pridėti, valiuta, užprakaituoti, ant pinigų gulėti, kišenė atsikorusi, žvirbliamušys, kojas atkelti

11. Ištaisykite išlaikydami stilistinę teksto ekspresyvumą.

Be prošvaisčių išlaikyti egzą – kietas dėstytuvas, atsakančiai kapoja, jam nepaskiesi miltų, zagatovkėm ar šperom nepasinaudosi. Dar kolio neapsigyniau. Sako, kad kolis grybo vietoj, bet bendrike kažkas užrašus nukniso. Klausiau kambariojų, tie šaltu veidu ryškina, kad nematė. Vakar fake kitų savo kurso snudžių klausiau, bet jie irgi nieko nežina. Dabar visi kalba tik apie nemirtingą cementovkę, kurioj ne viena mūsų grupiokė sumetė klumpes su žemkės bernais, nors buvo visai fainų kadų iš univėrkės. Chebra sako, neimk į plaučius, nemarinuok laiko, nueik pas dėstytoją, papudrink smegenis ir pasirašys.

12. Suraskite frazeologinius junginius, apbūdinkite jų reikšmes, pasvarstykite, kaip pasikeistų tekstas, jei vietoj frazeologinių junginių vartotume sinonimiškus žodžius.

Senos nuoskaudos, neviltis ir netikrumas gaižiais maurais aptraukė Tugaudžio širdį. Jis nepajėgė jų išspjauyti, jie vėlėsi tarp dantų lyg pakulos ir kartkartėmis jam trūko oro. O Každaila dar jį vis galando.

- Jei nežinai, ko nori, tai geriau tylėk.
- Nesibarkit, - ramino Petras. – Jei Tugaudis sako, tai gal netuščiai.
- Kur jau ten? Jis, žaltys, akis muilina, - nesutiko kiti, norėję tik pasiginčyti.
- Kaip ne? Jis žino, ko nori. Jis pačios pasiilgo. <...>
- Nori, nori. Velnio akį jis nori. Tai tegul veda.
- O kur dės parvedęs?
- Jei neturi kur padėti, tai tegul ir neserga ne savo liga, - neatlyžo Každaila.

Tugaudis permetė baltom ir atsakė jam:

- Kad tu durnas ir kad tavo puodynė kaip kazlėko, tai visi žino. Tik aš nesuprantu, kodėl tu nesigy dai? Juk vasara, visokių žolelių pilna. <...>

- Pakartok!
- Kunigas du kartu pamokslo nesako, - pasikėlė ir Tugaudis, pasišiaušęs kaip šernas.

Petras trenkė per ranką, ir iškeltas butelis nuriedėjo į žolę. Kur ugnis, ten ir Petras. Každaila atsisuko į jį:

- Nesidaužyk.
- O tu savo grėblius patrauk.

Marius Katiliškis

5 savarankiškas darbas

Vartodami frazeologizmus, aprašykite savo pedagoginę patirtį ar studentiško gyvenimo epizodą.(5 priedas)

1. Išrašykite archaizmus, paaiškinkite, ką jie reiškia, kodėl vartojami.

Visas pražūtingas kaimynų nukeldinimo pasekmes Šilėnų kaimas pajuto tik šįmet nuo pavasario. Nukeltųjų rėžius ir sodybas tuojau užvaldė dvaras ir patiems kaimynams įsakė jų dirvas irbti lažo tvarka, prievaizdui Pšemickiui ir tįjūnei Karkliui prižiūrint. Graudu buvo šilėniečiams dirbti dvarui užgrobtą kaimynų žemę. O kai vaitas griežčiausiai uždraudė važiuoti ir vaikščioti keleliais ir takais, einančiais pro Kedulio ir Stašio laukus, ir kai ėmė bausti už kiekvieną gyvulio įžengimą per ežią dabar jau į dvaro pasėlius, Šilėnų gaspadoriams gyvenimas pasidarė nebepakeliamas. Tik dabar jie suprato, kokia klasta slypėjo už kaimynų nukeldinimo.

Pagieža dvarui ir bent kokios atmainos lūkuriavimas augo šilėniškių širdyse ne dienomis, bet valandomis.

Vincas Mykolaitis-Putinas. Sukilėliai

2. Raskite naujadarus, aptarkite jų darybą.

Taigi „čecholą“ galima būtų vadinti žemaitišku žodžiu *dvilinkė*. Jis kirčiuojamas antrąja kirčiuote.

Kad žodis prigytų, reikia ir pastangų – jį sąmoningai turėtų pradėti vartoti skalbyklos, parduotuvės, siuvyklos, televizija ir pan. jei taip būtų buvę, gal ir *dvikartė* būtų prigijusi. Kai labai stengiamasi, rezultatų pasiekama. Visi girdime, kad troleibuse ir autobusuose nuolat kartojamas žodis *stotelė* beveik išgujo *sustojimą*, nors seniau šis žodis „stotelės“ reikšme atrodė neišvengiamas. Niekas nebesipiktina ir nebesistebi, kad sakoma *sauskelnės, mėsainis, dešrainis, rėmėjas* ir pan. jei žmogus nuolat girdi arba mato parašytą taisyklingą lietuvišką žodį, tai ir pradeda jį vartoti

Sunkiai išgyvendinama ir kita rusybė – *raskladušė*. Mat ilgas dvižodis pavadinimas *sulankstoma lovelė* irgi nepatogus. Galėtų būti *lankstukė*.

Vytautas Markevičius. Šis tas apie lovos leksiką.

III. TARTIS IR KIRČIAVIMAS

PRATYBŲ UŽDUOTYS

1. Taikydami priešpaskutinio skiemens taisyklę (6 priedas), sukirčiuokite nurodytus linksnius:

vns.vard., įnag.,vt. bei dgs.gal.

Žodis 2, proga 1, žmona 3, medžiaga 1, konkursas 1, giminaitis 1, aukštaitis 2, Laima 1, Diana 2, dailė 4, klausimas 1, pedagogas 2, metodas, paskaita 3, mergaitė 1, Birutė 2, aikštė 3, balsas 4, lietuvis 2, rytas 3, pušynas 1, vadovas 2, valstybė 1, šilkas 4, saldainis 2, žurnalas 2
vaikas 4.

2. Remdamiesi bendrosiomis kirčiavimo taisyklėmis, priešpaskutinio skiemens taisykle ir klausa, sukirčiuokite.

Pildau anketas 2, važiauvau autobusu 2, patogus transportas 1, turiu klausimų 1, einu su mamyte 1, buvau bufete 2, domiuosi daile 4, susipažinau su dokumentu 2, lankau koncertus 1 ir muziejus 2, kartu su mergaite 1, naujus metodus 2, lankau mokyklas 2, skaitau paskaitas 3b, parašyta diplome 2 lankiausi fakultete 2, susitikau su dekanu 2, gerbiu pedagogus 2, rudens semestre 2, rašau planus 4, sėdžiu suole 3, pažymėk brūkšniu 4, žinau taisykles 2, žinau kelis dalykus 2, buvau su žmona 3, nustebino dydžiu 2, pirkau kioske 2, lankau dailės 4 parodas 3b, rašau konspektus 2, parašyta kataloge 2, geru žodžiu 2, susipažinau su vadovu 2, parašė programą 2, sutiko studentus 2, susipažino su Lietuva 3^a, gerbiu vertybes 1, žinau kelias reikšmes 3, skaitau raides 2, dalyvavau konkurse 1, skyniau rožes 2, suknelė 2 su iškirpte 2, paimk papuošalus 34b, sumainė žiedus 3, pasitiko giminaičius 1, klįjavo vokus 3, ženklukus 2 ir ženklus 3, linkėjo sėkmės moksle 1, atvežė baldus 2, išreiškė norus 1, lanko šokius 2, nusivyliau spektakliu 2, persirašiau taisyklę 2, kalba telefonu 2, pakvietė į vaišes 1, kvepia ragais 2, pakepk svogūnus 2 ir ryžius 2, valgo konservus 1, makaronus 2 ir krienus 4, patiko nauja kriauklė 4, aplankiau Trakus 2, Kernavę 3b ir Anykščius 3, važiuoju į Klaipėdą 1 per Telšius 3 ir Varnius 2.

3. Remdamiesi bendrosiomis kirčiavimo taisyklėmis, priešpaskutinio skiemens taisykle ir klausa, sukirčiuokite.

Kreipkis į garsiausius specialistus(2), į savivaldybes(1). Priėmė savarankiškus sprendimus(2) ir dokumentus(2). Susipažinau su viena (3) procedūra (2), įdomiu (4) pašnekovu (2), didele (3) mokykla (2). Įvertino aplinkybes (1), studentus (2). Buvau svarbioje (4) paskaitoje (3) Trakuose (2). Varėnoje (3). Mažai lėšų (1), taikome įvairius (4) metodus (2). Mėgstu linksmas (4) pramogas(3b), gerus orus(3), lankau paskaitas (3b), turiu du sodus (2).

4. Remdamiesi bendrosiomis kirčiavimo taisyklėmis, priešpaskutinio skiemens taisykle ir klausa, sukirčiuokite.

Studijų metais lankiau parodas, muziejus (2), dailės (4) galerijas. Bufete valgiau pyragaičius (1), sausainius (2) su kava, o kiti valgykloje (2) kirtu karbonadus (2), blynus (2), šašlykus (1), varškėčius (2). Gyvenu Trakuose (2), bet dažnai važinėju į Varnius, Telšius, Klaipėdą. Mėgau piešti portretus, natiurmortus (1), peizažus (2). Pamokoje geras pedagogas turi taikyti naujas idėjas (1) ir metodus (2). Sveikino dalyvius (2), skaitė raides, vartė raidyną (1), persirašė taisykles (2), išmoko taisyklę, turi daug klausimų, vartojo žodžius (2), sustatė suolus (1), pakvietė į vaišes (1), valgau ryžius (2), kalba su akcentu (2), buvo kurorte (1) ir koncerte (1), studentus sutikau parlamente, absolventai gavo diplomus (2), mergaitė varto konspektus, perskaičiau programą ir parašiau projektą.

5. Remdamiesi bendrosiomis kirčiavimo taisyklėmis, priešpaskutinio skiemens taisykle ir klausa, sukirčiuokite.

Kolegijos bibliotekoje gavau reikalingas knygas (2) ir vadovėlius (2). Pamokoje geras pedagogas turi taikyti naujas idėjas (1) ir metodus (2). Kokia raidė (2) rašoma šiame žodyje, tokias raides ir parašykite. Diplomus absolventai gauna pavasarį. Dalyvavome susitikime su fakulteto dekanu.

Konferencijoje mačiau kelis universiteto ir kolegijos studentus. Mokslo galo nerasi. Ar lankai koncertus (1) ir teatrus ? Perskaičiau programą ir parašiau projektą. Direktorius pasveikino konferencijos dalyvius (2). Vaikai visada turi daug klausimų. Draugai pakvietė į vaišes (1). Užsieniečiai (2) dažnai kalba su akcentu (2) Mano kaimynas įsidarbino Lietuvos Respublikos parlamente, o sesuo gavo darbą Švietimo ir mokslo ministerijoje. Visa, kas gražu žemėje, – iš saulės, o visa, kas gera, – iš žmogaus. Iš balso pažinsi paukštį, iš darbo – žmogų (3). Apsivilk nauja suknele su iškirpte (2) ir užsidėk karolius (2) ar kitus papuošalus (3).

6. Įsidėmėkite taisyklingą virtuvės įrankių pavadinimų kirčiavimą ir sukurkite humoristinį ar rimtą vaizdelį, kaip virtuvėje, panaudodami įvairius įrankius, gaminote (virėte/kepėte) koki nors patiekalą, kaip serviravote stalą, vaišinate svečius ir pan. (8 priedas).

Arbatinukas (ne čainikas), arbatinis (virtis),
atkimštukas (buteliams),
dubuõ (3), dubenėlis,
elektrinis kavinukas, elektrinis kavavirsis, elektrinis skrudintuvas, elektrinis tosteris – (tarpt.
žodis), elektrinė vaflinė, elektrinis šašlykų keptuvas,
griebtukas, griebtūvas, kamščiãtraukis (buteliams),
kepimo fõrma, formelė, kepimo skardã, skardėlė (ne blėka), keptuvas (paukščių kepimo indas
ir kt. mėsai), keptuvė (2) ir keptuvė (3b)
konditėrinis švirškštas,
konservų atidariklis,
kavõs plikytuvas (ant puodelio uždėdamas metalinis indelis, į kurį beriame kavã, užpilame
vandens), kiaurinis, kiaurãsamtis, kiaurinis – į koštuvã panašus,
kompõtinė,
mėsõs muštukas,
padažinė,
piltuvas, piltuvėlis (ne leika),
peilis (dantýtasis peilis, dúonriekis peilis, válgomasis peilis),
púodas, kaistūvas (greĩtviris, kõšviris, píenviris, žuviãviris (ne rondlis),
puodỹnė (glaištýta lietuvis, glazũrũota tarptaut.), ne poliruota,
riešutũ spaustũkai,
saldaĩninė,
salõtinė,
servizas (arbãtos, kavõs, pietũ s.),
skutiklis (bũlviũ arba žuviẽs),
stiklaĩnis (2) (ne slojkas),
sũlčių garintuvas,
šãukštas (garnỹro šaukštas, salõtũ, trinamãsis), desėrtinis šaukštėlis (arbãtinis, cũkraus,
uogiẽnės), šakutė (citrinos, sumuštiniũ, užkandžiũ, válgomoji, žuviẽs),
taurė 4 (ne fužėras),
troškintuvas (žemas ovalus, ne tušintuvas),
turkinukas (turkiškai kavai – nedidelis metalinis indelis su kotu),
tõrto mentėlė.

7. Įsidėmėkite taisyklingą įvairių siuvimo terminų kirčiavimą ir sukurkite humoristinį ar rimtą vaizdelį, kaip rinkotės/pirkote medžiagas, siuvote, matavotės ar rengėtės drabužiais.

Aĩtklodės (1) užvalkalas, aĩtklodės pãvalkalas (tik apatinę dalį dengia) 3^{4b},
apatinis sijõnas, pavilkinỹs (3b), apatinukas (ne kombinetė) (2),
ãtvartas (ne klepas), atverstinė apýkaklė (geriau negu atlenkiama), atverčiamoji apýkaklė (1),
bumbulas (3^b) (žodyne yra ir pomponas, bet bumbulas geriau),
dãigstyti – ne fastriguoti,
dirbtinis (2) kailis, oda (ne dirbtinas),

įleistinės ir užleistinės kelnės,
 įimtas, įsmągtas, įgniáužtas (ne įliemenuotas),
 išsiuvinėjimas kiauručiais (vietoj „mereška“)
 įveriamoji tampa, gofruota tampa (1) (ne guma gufrė) – guminė juostelė, raištelis,
 juosmenėlė (siauras korsetas), juosmuo – kelnaitės – geriau juosmenėlė su kelnaitėmis,
 kailinė striukė,
 kelnių atraitai (ne atvartai),
 keturpālis sijonas (ne pleištu) (2), pālas (2) – skiltis iš audeklo platumos,
 klijuotė (2), ne klijonka,
 kišenės su priesiuvais,
 klōstė (vietoj vōlano, kvoldo), klōstyti,
 languotas (ne klėtkuotas),
 liemenėlė (ne –is) (2), liemenėlė su apatinukū,
 mārlē ne merlē,
 palankas (3^b) – drabužio pažemės palenkimas,
 pātalynės (1) skalbiniai, patalū (3b) ĩmpilas (ne duknų),
 papetė (ne geska, geskutė),
 pažastis (ne rankovės iškarpa -ies, -ų (3^b),
 peltakỹs (ne mereška)
 peltakiuoti (ne mereškuoti),
 peltakỹs (3a) dygsnių eilė, siūlė arba išsiuvinėjimas, ištraukus siūlus audekle (3a) (peltakiais
 papuoštos rankovės),
 puošiamoji, puošimo virvėlė (ne sutažas),
 priėkaklio iškirpimas - iškirptė (2),
 prijuōstė (2) (vengti vokiškos kilmės žiurastas),
 priekinis krāštas (ne bortas),
 rankogalis, atvartas (ne mankėtas),
 pri(si)matavimas (ne primierka),
 pūsinė gracija, pūskorsetis,
 sijono pāsagalas (3^{4b}) apatinis moterų sijonas,
 siūtinė (2) virvelė (ne vulikas),
 snapėlis, priėkaktis (ne kazirka),
 sumestinė (geriau negu priešpriešinė klōstė (2),
 šalinis, -ė (apýkklė)(ne šaliavas – a),
 šiltāsis intarpas (ne šiltinantis),
 tvirtiklis, sandariklis (ne pastiprintojas...), geriausiai – tvirtinamasis ĩdėklas (1),
 užmestinė (kaspininės klostės vietoj).

IV. TEKSTO REDAGAVIMO UŽDUOTYS

Suredaguokite tekstus

1

Kaip nekeista, nors jau praskambėjo paskutinis skambutis, vienok mintyse aš dažnai randuosi mokykloje. Ten man ant tiek buvo gera, kad aš aplamai neįsivaizduoju savęs be mokyklos. Dabar, vis dažniau galvojant apie ateitį, aš pilnai įsitikinau, kad sekantis mano žingsnis – mokytis toliau. Kad įstoti, pirmoje eilėje reikia būti labiau pasiruošusia, darbštesne ir drąsesne. Pas mane, skaitau, jėgų ir noro yra, atestatas aukštumoje. Esu puikioje nuotaikoje, todėl tikiuosi įstoti.

2

Gruodžio dešimto pas mane atėjo Rimvydas. Jis pas mane paklausė, ar noriu bilieta į rankinio rungtynes. Visumoje sportą aš myliu, bet pagrinde žiūriu krepšinį. Vienok bilieta neatsisakiau. Juk

neblogai stebėti, kokioje padėtyje randasi Lietuvos rankininkai. Kaip taisyklė, visi galvoja, kad įdomu žiūrėti tik krepšinį. Gaunas taip, kad aplamai kitų sporto šakų nereikia. O man atrodo, kad reikia visko. Taip maštant ir keliauju į sporto salę.

Komandos jau aikštelėje. Treneriai dar dabaiginėja nurodymus, kaip žaisti. Pagrindė tik vartininkai jų klausosi. Kiti kažką tai tariasi tarpusavy. Teisėjai pasižiūri, ar komandos pilnoje sudėtyje, ir duoda švilpuką. Prasideda ...

3

Vaikino ir merginos drabužiai atrodė iššaukiančiai. Giliai susižavėjau merginos grožiu. Nieku būdu negalėjau suprasti, kas tarp jų vyko. Kažkodėl tai vaikas vos galėjo valdyti savo pyktį. Dar daugiau, merginos partneris kartkartėmis pasisukdamas per liemenį tyčia naglai kliudydavo ją alkūnėmis. Apart manęs, niekas jais nesidomėjo. Įtemptai stebėjau situaciją. Mačiau, mergina teigiamai skyrėsi nuo savo palydovo. Aplamai, ant kiek ji buvo protinga, ant tiek tas tipelis buvo durnas. Gražioji panelė stengėsi pastoviai šypsotis ir sutrikusi žvalgėsi aplink. Vienok į juos niekas nekreipė dėmesio. Akimirksniui mūsų žvilgsniai susitiko ir mergina kaltai nuleido akis. „Prie ko čia aš“, – pagalvojau. Net būdamas ypatingai nedrąsus su mergaitėmis žingsnis po žingsnio ėmiau artėti prie porelės. Priėjau savalaikiai, nes tas storžievis kraštutinai įsiutęs, užsimojo suduoti savo draugei. Tik staiga mergina karčiai pravirko balsu ir įsikniaubė man į krūtinę.

4

Įeiname į akinančiai švarų ir erdvų kabinetą. Jaunutė mokytoja maloniai pakviečia įsitaisyti prie naujutėlaičių kompiuterių. Į klausimus pilnai atsako, pilnai išaiškina, pilnai suprantame darbo su kompiuteriu subtilybes. Sudarytos sąlygos pilnaverčiai dirbti ir pilnavertiškai gilintis į naujas technologijas. Kapitaliai suremontuotos patalpos, blizgančiai atrodo linoleumas. Visa vertinu kritiniai, tiriančiai apžiūriu net atrestauruotas duris ir palanges, bet esu patenkintas. Ta prasme noriu pasakyti, kad neblogai padirbėta. Atsakančiai padirbėjo mokyklos administracija. Senai reikėjo tokių reformų mūsų mokykloje.

5

Atsiprašiau pas auklėtoją ir nuvariau pas Beną, nes jis pas mane paėmė knygą. Birbinau kokias tris minutes, kol galų gale jis atšliaužė duris atidaryti. Sakau jam:

- Tu pas mane paėmei knygą, gražink.

O jis čiaumoja bulkutę, į mane nė nežiūri, kažkokį tai žurnalą skaito. Supratau, kad jam ne iki manęs. Pažiūrėjau pro petį, o ten naujas nematytas žurnalas iš gruodžio 6 dienos.

- Pas ką gavai tą žurnalą? – klausiu.

- Pirkau pas prekybos agentą.

- Gal jis tau paliko savo telefo numerį? Ir aš noriu įsigyti tą žurnalą.

- Žinai, pasiteirausiu pas sistrą. Ji susirenka visokias vizitkes.

- Hmm. Nu tvarkoj. Davai, nešk knygas. Principe jau šiai dienai turėjau būt perskaitęs, bet Mykolas, tas, kurnusimanoliteratūroje, pasisiūlė atsakinėt savanoriu, tai manęs nebesuspėjo paklaust. Bai.

6

Ai, kaimynka, kad tu žinotum, kiek prisikamavau Kūčių dieną. Gal netiktų dabar, per Kalėdas, bėdavoti, bet negaliu tverti.

O buvo vargas dėl Kūčių vakarienės ir Kalėdų baltaus! Pusbliūdį sugriebus lekiu į sklepą – pristigau miltų. Virtuvėj švaistaus lyg be dvasios: maišau kremą – žiūriu kažko tai nesidaro ružavas, kepu mėsą, verdu voveruškas, maišau venegretą, slegiu zelčą, o čia dar kopūstai netušinti. Atidariau duchovkę, žvilgt į blėlelę – ogi visos bulkutės susvilusios! Visas fortkes teko atidaryti. Negi pats čiortas bus man talkon įsipiršęs. Visai gali sudurniuoti. Vos spėju lakstyti – tapkės nuklypusios, žiurastas persikreipęs. Talkos turėčiau, tai galėčiau komandavoti, o dabar – pati sukis!

Sukausi, laksčiau – vos nedasibaigiau. Bet nekvailai pasakyta: dirbk, ir Dievas tau padės. Tik vakarop gavau trumpam ant sofkos nugriūti. Bet Kalėdos buvo puikios!

Pagal Antaną Zabotką.

Kažkiek jau buvo sutemę. **Vis tik** tai nutariau **pakol kas** neskubėti ir susitvarkyti **blizgančiai**. Atrodė, čia bus **nepalyginamai** geriau dirbti. **Naujai** įrengtose patalpose buvo jauku.

Kaip taisyklė, daugelis žmonių neįvertina darbdavio pastangų. Aš esu iš tų, kurie moka dirbti **glaustais terminais** bei **labai ir labai** brangina vadovų dėmesį. Aišku, **palaipsniškai** keičiasi ir kitų žmonių požiūriai. Šalyje **pagrindė silpnai išvystyta** pramonė. Trūkstant darbo vietų, bet kokia **naujai** įsteigta įmonė susilaukia daug pretendentų. **O taip pat** turintys darbą žmonės **normaliai** ieško geresnio darbo. **Kaip ne kaip** aš patyriau, kad blaškytis neverta. Žinoma, pasitaiko, kad darbdaviai šaltai **atsineša į žmogų**, **nesavalaikiai** moka atlyginimus. Apsisprendžiau triūsti taip, tarsi šioje darbovietėje likčiau **ant visados**. **Ant galo** nuosavos įmonės nesteigsiu, kadangi **silpnai išmanau** biznį.

Neužilgo eisiu namo. **Kaip sykis** ir mėnulis patekėjo.

Danutė Gavenauskienė

Į kažkokio korespondento klausimus atsako kažkoks abiturientas.

- Mokytiš jums liko nepilnas mėnuo. Ką galėtumėte pasakyti apie mokyklinius metus? Kažkas yra rašęs, kad mokykloje prabėga patys svarbiausi žmogaus gyvenimo metai...

- Taip, kažkiek sutinku, bet kažkiek ir ne.

- Prašom plačiau.

- Aišku, kad kažkokios mūsų pažiūros ir kažkoks charakteris susiformuoja kažkokių laikotarpiu. Turbūt tai ir yra mokykliniai metai. Bet gali būti ir kažkaip kitaip.

- Labai opi abiturientui yra laiko problema. Kaip ją sprendžiate jūs?

- Taip. Kažkiek opi. Aš irgi tai jaučiu, todėl stengiuosi kažkaip mažiau mokytis. Kažkiek padeda.

- Koks mūsų gerbiamo abituriento hobis?

- Kažkaip pamėgau rašyti eilėraščius. Kažkiek išeina. Kažkoks dienraštis žada išspausdinti kažkokiam puslapyje. Tikriausiai penktame. Kažkaip labai laukiu.

- Kokie jūsų ateities planai?

- Kažkaip užbaigsiu mokyklą, kažkaip įstosiu į aukštąją, na ir, žinoma, kažkaip mokysiuosi.

- Sėkmės jums. Kažkaip nuoširdžiai dėkoju už pokalbį.

A. Tereškinas

9. Suredaguokite skelbimus

9.1. Dėmesio!

Turizmo centras š.m. gruodžio 10-17d. organizuoja specializuotą kelionę-seminarą tema „XIX a. pabaigos meninis Paryžius“. Pagal kelionės programą numatoma aplankyti ne tik Paryžių, bet ir Krokuvą, Prahą, Bairoatą. Nakvynės Paryžiuje ir Bairote užplanuotos hosteliuose, o Drezdene – hotelyje. Pageidaujantieji vykti pristato paraiškas iki lapkričio dešimto. O taip pat būtina perteikti šią informaciją: paso numeris, darbovietė, namų adresas ir telefonas, moterims – mergautinė pavardė. Iki lapkričio 20 d. būtina priduoti šiuos dokumentus: 2 fotonuotraukas, pažymą iš darbo, pasą, o norintiems išsiimti tarptautinę mokytojo kortelę – 20 Lt. Pasitarimas-instruktažas dėl kelionės tikslu perteikti visą informaciją įvyks lapkričio 1 d. (pasitarimo vieta bus paskelbta vėliau, nes ryšium su pastato remontu ji dar nėra aiški). Informuokite, prašau, apie tai savo mokyklos pedagogus ir, esant galimybei, bent dalinai padenkite jų kelionės išlaidas.

Turizmo centro vedėjas

9.2.Nekrikštukų dėmesiui!

Štai ir sulaukėte to meto, kai išsipildo kiekvieno „nulio“ didžiausias troškimas – krikštytos. Praves jas ketvirtakursiai. Tad ateikite su programa ir gera nuotaika. Nepasimeskite, kai teks didžius darbus nuveikti: groti popsą ant kokio nors instrumento, pašokti ar paimprovizuoti kokią tai užduotį. Tad iki spalio penkto ruoškitės, o spalio šešto 18 val. nežiopsokite ir laisvanoriškai atvykite prisiduoti krikštytojams į sporto salę.

Ketvirtakursiai ir jiems prijaučiantys

9.3.Studentų dėmesiui!

Šį trečiadienį aktų salėje bus neeilinis vakaras: su savo kūryba supažindins dėstytojo V.Pavardaičio studentai. Jie pristatys savo naujausius kūrinius, išpildytus įvairia technika.

Šie studentai gerai žinomi kolegijos bendruomenėje, ne kartą organizavę savo kūrinių pristatymus. Jų darbų tarpe centrinę vietą užima kūriniai, sukurti plenero laike.

Ryšium su organizuojamu renginiu paskaitų nebus.

Organizatoriai

9.4.Dėmesio!

Maloniai kviečiame atsilankyti Renesanso mugėje, kuri įvyks spalio 25 d. Mažojoje salėje. Per šį renginį jūs turėsite neeilinę progą pasinerti į paslaptinę ir harmonišką Renesanso meno pasaulį. Jūsų širdį užkariaus ir pavergs Renesanso muzika, jo dvasia, pilna nuostabaus žavesio. Ir Jūs galėsite pasijusti šios neeilinės epochos dalimi. Autentiškai skambant muzikai, apžiūrėsite dailiokų kūrinių parodą, išpildytą įvairia technika, o mugės pabaigai pasižiūrėsite ir lėlių vaidinimo... Bus iš tiesų įdomu! O galiausiai koks Renesansas be šokių!?

Norintieji dalyvauti programoje savo pareiškimus su vaidinimo pavadinimu priduoda iki spalio 20 d. Dėl smulkesnės informacijos kreiptis pas studentų tarybos prezidentę Jūrą.

Organizatoriai

10. Sukurkite iliustracijų, rodančių netaisyklingo linksnių ir prielinksnių vartojimo paradoksus

Pareik ant vakarienės, nuėjo ant stoties, arbata dėl kosulio, nuėmė nuo pareigų, pas jį nervai nelaiko, prie ko čia aš, praėjo pro konkursą, guli su plaučiais, plaukia po vėliava, žaidžia už komandą, sėdžiu ant biuletenio, sportininkas šiandie ne formoje, konkursas vyko aukštame lygyje, vedėjas šiandien ne nuotaikoje, susirinko pagrinde moterys, konkurse tu pasirodei aukštumoje.

V. TESTAI

1. Testas.

Tikslas – atpažinti ir ištaisyti leksikos klaidas.

Kiekvienam variantui parinkite teisingą atsakymą (+ arba –). Jeigu manote, kad žodis nevertotinas, šalia rašykite – , jei vertotinas rašykite + . Nevartotiniems žodžiams raskite pakaitus. Pažymėkite, kurie iš jų senosios svetimybės, kurie naujosios, kurie žargonybės, tarptautiniai žodžiai. Naudokitės Valstybinės lietuvių kalbos prie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu „Dėl didžiųjų kalbos klaidų sąrašo“ arba „Kalbos praktikos patarimais“.

Bantas	Chebra
Herojiškas	Primierka
Čipsai	Grafkė
Humoras	Bulkutė
Emocija	Baranka
Žiurastas	Bliūdas
Rolikai	Apart
Markeris	Papkė
Stipkė	Poliglotas
Šlipsas	Printeris
Špaklis	Klipas
Deficitas	Karoče
Tapkės	Kolioti
Tomatai	Atfuginti
Šliurės	Mobiliakas
Išmiera	Pufikas
Knopkė	Barakas
Kaifas	Imidžas
Bičas	Draiveris
Bajeris	Diskanas
Lastai	Kompas
Progresas	Tūsovkė

2. Testas.

Tikslas – taisyklusas priesagų vartojimas.

Kiekvienam variantui parinkite teisingą atsakymą (+ arba –). Jeigu manote, kad žodžių junginys, žodis nevartotinas, šalia rašykite – , jei vartotinas rašykite + . Nevartotiniems žodžiams raskite pakaitus. Naudokitės Valstybinės lietuvių kalbos prie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu „Dėl didžiųjų kalbos klaidų sąrašo“ arba „Kalbos praktikos patarimais“.

Atvirutė
Nervuotas žmogus
Vyšninis švarkas
Dapilti vandens
Draugiška kaimynka
Dvasiniai turtingas
Smėliavas šalis
Plytiškai raudonas
Dažų atskiedėjas
Sniego valytuvas
Įdomus pasakorius
Kvapų sugėrėjas
Garsus armonikininkas
Naujas treniruoklis
Tolimas australietis
Teoretinis samprotavimas
Biblinė išmintis
Keramikinė plytelė
Intelektinis potencialas
Privatinė nuosavybė
Sesers kursioakas
Justas – antroakas
Procedūrinis kabinetas
Želdinių tręšiklis
Įdomus išsireiškinimas
Sulčių išspaudėjas
Mėlyna futbolke
Intelektualinis potencialas
Tematinis planas
Biblinė išmintis
Nedakepusi duona
Dailus pufiukas
Skanios razinkos
Kinietiškos prekės
Amerikietiški džinsai
Jis baiginėja dvyliktą klasę
Įrodinėja teorema
Mano kursioakas, kambarioakas
Brolis – trečioakas

3. Testas.

Tikslas – taisyklingas priešdėlių vartojimas.

Kiekvienam variantui parinkite teisingą atsakymą (+ arba –). Jeigu manote, kad žodžių junginys, žodis nevartotinas, šalia rašykite – , jei vartotinas + . Nevartotiniems žodžiams raskite pakaitus. Naudokitės Valstybinės lietuvių kalbos prie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu „Dėl didžiųjų kalbos klaidų sąrašo“ arba „Kalbos praktikos patarimais“.

Atredaguoti tekstą
Atidaryk butelį.
Atsodinti mišką
Atidaryti susirinkimą.
Pasitobulinimo kursai.
Nedaleisim eismo taisyklių pažeidimų.
Atremontuoti pastatą
Atsukti čiaupą
Nuimti nuo pareigų
Paeikite į priekį
Praplaukti ežerą
Atžymėti bilietą
Prabalsuoti rinkimuose
Užsidėti skrybėlę
Užsidėti auskarus
Įforminti dokumentus
Iššaukti prieš klasę
Iššaukti skausmą
Išbraukti iš sąrašo
Išbaigtos formuluotės
Pergyventi dėl nesėkmių
Nuimti nuo spintos
Nuimti nuo pareigų
Išnešti pasiūlymą
Išpildyti kūrinį
Pralaukti valandą
Pramatyti ateitį
Pravažiuoti stotelę
Įtraukti pataisą
Nuimti greitį
Užsukti čiaupą
Uždaryti skėtį
Užtraukti dainą
Užskaityti darbą
Užvizuoti dokumentą

4. Testas.

Tikslas – taisyklingas skaitvardžių ir įvardžių formų vartojimas

Kiekvienam variantui parinkite teisingą atsakymą (+ arba –). Jeigu manote, kad sakiny, žodis nevertotinas, šalia rašykite – , jeigu vertotinas, rašykite + . Nevertotiniems žodžiams raskite pakaitus. Naudokitės Valstybinės lietuvių kalbos prie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu „Dėl didžiųjų kalbos klaidų sąrašo“ arba „Kalbos praktikos patarimais“.

Šis aktas sudarytas dviejuose egzemplioriuose.

Du akiniai.

Ketverių durų spinta.

Penkerios žirklės.

Keturios laidotuvės.

Laimėjo tris rungtynes.

Pirksiu dviejų kambarių butą.

Nerandu dviejų žirklių.

Sudarė sutartį septyniems metams.

Devynius kartus suklupo.

Laukė trejis metus.

Buvau trejose vestuvėse.

Atvyko dviem mėnesiams.

Laukė penkerius mėnesius.

Įmušė septynis įvarčius.

Prasidėjo du tūkstantis devinti metai.

Kažkas ištiesė ranką, paėmė laikraštį.

Kas tai beldžiasi.

Kamine kažin kas vaitoja.

Kažkas tai atsitiko.

Atvyksiu kažkur apie penktą.

Po nekurio laiko ligonis atsigavo.

Pasiimkite jūsų daiktus.

Aš myliu savo tautą.

Po keletos minučių paskambinsiu.

Kažkokiu tai laipsniu gal ir mes kalti.

Kuris nors turėsime imtis iniciatyvos.

5. Testas.

Tikslas – taisyklingas linksnių vartojimas.

Kiekvienam variantui parinkite teisingą atsakymą (+ arba –). Jeigu manote, kad sakiny, žodžių junginys nevertotinas, šalia rašykite – , jei vertotinas rašykite + . Nevertotiniems žodžiams raskite pakaitus. Naudokitės Valstybinės lietuvių kalbos prie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu „Dėl didžiųjų kalbos klaidų sąrašo“ arba „Kalbos praktikos patarimais“.

Iškilo nauji klausimai.
Gerbiamas direktorius, prašom pasirašyti.
Priėjome prie išvados, kad jūs teisus.
Surinkta per šimtą litų.
Nuorašas atitinka originalui.
Pinigų likutis metų pradžiai.
Projektas pateiktas svarstymui.
Šiandien rezultatai dar nepatikslingi.
Sutelkti dėmesį į darbo drausmę
Audrius atstovavo mokyklai.
Kas buvo šio incidento priežastimi.
Praėjęs mėnuo buvo gausus renginių.
Tai padėtų jam tapti profesionaliu.
Andrius sąrašė buvo pirmuoju.
Atsakymą gausite trijų dienų laikotarpyje.
Mokykloje dirba daugumoje moterų.
Menas daro žmogų kilnesniu, tauresniu.
Dirba dviejuose etatuose.
Dirba kenksmingose sąlygose.
Jis paskirtas eiti vedėjo pareigas.
Kabinetas labai blogame stovyje.
Vien pinigai nepadaro žmogaus laimingo.
Ir kvailą žmogų nelaimė gudrų padaro.
Silpnieji privalo būti stipriais.
Jai derėjo būti kuklesne.
Biblioteka gausėja knygomis.
Posėdis vyko aukštame lygyje.
Principe su jumis sutinku.
Reikalas tame, kad pamokos dar buvo nepasibaigę.
Renginys visumoje pavyko.
Šį klausimą aptarsime paskutinėje eilėje.

6. Testas.

Tikslas – taisyklingas linksnių vartojimas

Kiekvienam variantui parinkite teisingą atsakymą (+ arba –). Jeigu manote, kad sakiny, žodžių junginys nevertotinas, šalia rašykite – , jei vertotinas rašykite + . Nevertotiniems žodžiams raskite pakaitus. Naudokitės Valstybinės lietuvių kalbos prie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu „Dėl didžiųjų kalbos klaidų sąrašo“ arba „Kalbos praktikos patarimais“.

Sutartis surašyta trijuose egzemplioriuose.
Teatrų festivalyje bus ir mūsų studentai.
Rašiniuose vis dar pasitaiko kalbos klaidos.
Spaudoje pasirodė straipsnių šia tema.
Į šventę atvyko mokiniai iš kitų rajonų.
Yra pasiūlymų diskusiją nutraukti.
Į mokyklą atvažiuos svečiai.
Tai ne mano kompetencija.
Paulius, ateik prie lentos.
Draugas direktorius, turime jums naujieną.
Tamsta mokytojas, ar važiuosime į ekskursiją?
Valdas, gal vakare man paskambinsi.
Parašyk ne mažiau puslapio.
Uždirbau daugiau šimto litų.
Pagaliau priėjome išvados.
Prie vieningos nuomonės prieisime tik nuodugniai šį dalyką aptarę.
Teatras išvažiavo gastrolėms.
Dėkojame visiems, paaukojusiems pinigus šalpos fondui.
Mokiniai dar daro klaidas.
Prie paminklo padėjome gėles.
Atmink, kad tu atstovauji mūsų šeimą.
Šiai dienai ataskaitos dar neparuoštos.
Atsiuntė studentų praktikai atlikti.
Paleisk šunį nakčiai.
Rugsėjo pirmą mokykloje buvo virš 300 mokinių.
Minutei pasigėrėkime jūros vaizdu.
Išmokite antradieniui.
Čia blizgučiai eglutės puošimui.
Šalis turtinga miškais.
Būkime tikrais savo mokyklos šeimininkais.
Vaikinas pasijuto įžeistu.
Gera būti jaunam.
Nepadaryk manęs nelaimingu.
Stengiamės kiekvieną renginį padaryti įdomiu .
Kas buvo šios infekcijos priežastimi?
Sunkumai privertė jį būti taupesniu.
Vykstame su oficialiu vizitu
Vykstame oficialaus vizito.
Vykstame oficialiam vizitui.
Sutelk dėmesį sudijoms.

7. Testas.

Tikslas – taisyklusas prielinksnių vartojimas.

Kiekvienam variantui parinkite teisingą atsakymą (+ arba –). Jeigu manote, kad sakiny, žodžių junginys nevertotinas, šalia rašykite – , jei vertotinas rašykite + . Nevertotiniems žodžiams raskite pakaitus. Naudokitės Valstybinės lietuvių kalbos prie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu „Dėl didžiųjų kalbos klaidų sąrašo“ arba „Kalbos praktikos patarimais“.

Du mokytojai yra ant biuletenių.
Pas ką yra klausimų?
Buvau išvykęs pas gimines.
Uždavė išmukti ant pirmadienio.
Kam baries ant nekalto vaiko?
Trūks, plyš – ant savo pastatys.
Vienas brolis mokėsi ant inžinieriaus, kitas – ant mokytojo.
Pasirėmė ant rankų ir prašneko.
Susirinkimai vyksta kartą į mėnesį.
Triukšmas veikia į nervų sistemą.
Pas mus daug knygų leidžiama.
Pas mane kitaip parašyta negu pas tave.
Ar direktorius pas save?
Paklauskite pas sekretorę.
Gyvenu pas gimines.
Ir prie geriausių norų negalėsiu tavęs aplankyti.
Niekas nenorėjo prie darbo skubėti.
Grūdinimasis – svarbi priemonė prieš gripą.
Pernai gulėjau ligoninėje su plaučiais, o dabar – su apendicitu.
Kas čia atsitiko su tais mokiniais?
Kieno ta mergaitė su ilgomis kasomis?
Iki birželio mėnesio reikia pateikti darbo už praeitą mėnesį ataskaitą.
Už kai kuriuos draugus tenka papildomai dirbti.
Aš jūsų dėka tapau laiminga.
Respondentai apklausinėjami anketų pagalba.
Turtus susikrovė išmintimi ir protu.
Mūsų dėmesio centre - mokymosi rezultatai.
Palyginus su praėjusiais metais rezultatai gerėja.
Informacijos kreipkitės pas pavaduotoją.
Dėl pašalpos teiraukitės pas direktorių.
Dokumentai išduodami po parašu.
Posėdis vyko už uždarytų durų.
Prie progos užėikite.
Esant žemai temperatūrai, pamokos nevyksta.
Projektą siūloma priimti už pagrindą
Mokosi ant mokytojo
Remsimės nutarimu iš spalio 17 d.

8. Testas.

Tikslas – dalyvių, pusdalyvių bei padalyvių taisyklingas vartojimas.

Kiekvienam variantui parinkite teisingą atsakymą (+ arba –). Jeigu manote, kad sakiny, žodžių junginys nevartotinas, šalia rašykite – , jei vartotinas rašykite + . Nevartotiniems žodžiams raskite pakaitus. Naudokitės Valstybinės lietuvių kalbos prie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu „Dėl didžiųjų kalbos klaidų sąrašo“ arba „Kalbos praktikos patarimais“.

Kuo remiantis skebiate šią informaciją?

Pažvelgę į nuotrauką, pastebime panašumą.

Sulėtinto mąstymo vaikas.

Pamokantis atvejis.

Įspėjamasis ženklas.

Grįžtant namo, sutikau draugą.

Autoriaus diriguojamas, choras gražiai skambėjo.

Gavus raštą, į jį reikia atsakyti.

Išleido knygą padedant rėmėjams.

Surengta konferencija, kovojant prieš rūkymą.

Teikia paslaugas, mokant neįgaliuosius.

Atsakydami į klausimą, pranešame...

Įstojo į kolegiją, įgydamas pedagogo profesiją.

Kalbėjo direktorius, paraginęs laikytis tvarkos.

Jo balsas skambėjo įtikinamai.

Nežiūrint į trūkumus, daug padaryta.

Remiantis nutarimu, skelbiu įsakymą.

9. Testas.

Tikslas – įvairių formų taisyklingas vartojimas.

Kiekvienam variantui parinkite teisingą atsakymą (+ arba –). Jeigu manote, kad sakiny, žodžių junginys nevertotinas, šalia rašykite – , jei vertotinas rašykite + . Nevartotiniems žodžiams raskite pakaitus. Naudokitės Valstybinės lietuvių kalbos prie Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu „Dėl didžiųjų kalbos klaidų sąrašo“ arba „Kalbos praktikos patarimais“.

Direktorius Auksė Pavardienė.
Atlyginimus mokės kovo aštunto.
Remiantis išdėstytu, daroma išvada.
Sutartis sudaroma penkeriems metams.
Kaip nekeista, projektas dar neparengtas.
Kas dar nusimato darbotvarkėje?
Kas už tai, kad priimti tokį sprendimą
Nosinė čia nerašoma.
Kuo remdamasis laikraštis skelbia tokią informaciją?
Reikia perskaityti tekstą, kad išvengus klaidų.
Jeigu kalbėtume tiksliau, galima pasakyti...
Atleistas iš darbo savo paties prašymu.
Klaidų buvo palyginus nedaug.
Sakykite, prašau, kiek valandų?
Direktorius, aš negaliu ateiti į posėdį.
Man kyla įtarimai.
Nuorašas atitinka originalui.
Klausimas pateikiamas svarstymui.
Kalbėtojai pateikė pasiūlymų padėčiai gerinti.
Šiai dienai rezultatai dar nepatikslingi.
Dirba dviejuose etatuose.
Rengints visumoje pavyko.
Jis paskirtas eiti direktoriaus pareigas
Ne tame reikalas.
Tie dalykai iš esmės yra skirtingi.
Palikti ant rytojaus.
Daryti ant keršto.
Prie ko čia aš?
Atsakyti prieš įstatymą.
Kreiptis pas buhalterį.
Prie kokių aplinkybių visa tai atsitiko?
Pareigūnai su aukštuoju išsilavinimu.
Išvyko oficialiam vizitui į Milaną.
Jis atstovauja Lietuvai.
Renginys buvo aukšto lygio.
Reikalas tame, kad tokio atvejo įstatymas nenumato.
Atsižvelgiant į susidariusią padėtį, įsakau ...
Baigiant diskusiją, pamėginsime įsivaizduoti siūlomo nutarimo padarinius.
Nutarimo projektą siūlau priimti už pagrindą.

10. Testas.

Tikslas – taisyklingas kalbos etiketo vartojimas

Kiekvienam variantui parinkite tinkamą atsakymą (+ arba –). Jeigu manote, kad sakiny, žodis nevertotinas, šalia rašykite – , jeigu vertotinas, rašykite + . Nevertotiniems žodžiams, posakiams raskite pakaitus. Naudokitės Antanės Kučinskaitės leidiniu „Lietuvių kalbos etiketas“.

Labas rytas.
Geras rytas.
Sveikas drūtas, kolega.
Atėjus į darbą: „Garbė Jėzui Kristui“.
Viso labo!
Iki!
Čiau!
Pakol kas!
Labo ryto!
Labos nakties!
Labo vakaro!
Laimingo kelio!
Skanaus apetito!
Didelis ačiū!
Ant sveikatos!
Sakykit, prašau
Prašom pakviesti prie telefono.
Paimkit, prašau!
Prašyčiau leisti mane nemokamų atostogų ...
Prašyčiau pažymėti taloną.
Ką pageidausit?
Telefonu, pakėlus ragelį: „Taip“.
Minutėlę, sekundę.
Duokit man direktorių!
Viso gero.
Kinku linku.

VI. ILGALAIKIŲ SAVARANKIŠKŲ DARBŲ UŽDUOTYS

6 savarankiškas darbas

Savarankiško darbo tikslai:

- Rasti ir ištaisyti kalbos klaidas, redaguoti tekstą.
- Naudotis informacijos šaltiniais.
- Taisyklinga kalba reikšti mintis raštu.

Užduotis:

Suredaguokite skelbimo tekstą:

Tėvelių žiniai!

Meninis klubas vaikams „Linksmieji nykštukai“ turi galias ir senas tradicijas. Ryšium su patalpų rekonstrukcija klubui atsivėrė naujos veiklos galimybės. Kabinetai naujai atremontuoti, pilnai apstatyti naujais baldais. Klube vaikai mokinasi šokti, dainuoti, piešti. O taip pat jie čia gali lavintis anglų kalboje.

Kad mūsų būrys būtų gausesnis ir patvaresnis, šį rudenį kviečiame naujus vaikučius į parengiamąją grupę. Mūsų noras – žaidimo ir kūrybos pagalba auginti asmenybes, vaikuose diegti meninį skonį, saviraišką.

Labai prašytume tėvelius atvykti susipažinimui su klubo veikla šį trečiadienį, spalio penkiolikto, 18 valandą. Jūs galėsite patys patirti, kokias galimybes turi meninis klubas, kokia naudojama metodika, kokia kryptimi dirbama su vaikais.

Klubo direktorius

Redagavimo užduotis

Kiekvienas sakinyš perrašomas, netaisyklingai pavartotas žodis, žodžių junginys pabraukiamas ir ištaisomas. Parašomas visas suredaguotas tekstas.

Išvados. Nustatyti, kokių klaidų daugiausia [leksikos (nurodyti: semantizmas, vertalas, barbarizmas, hibridas, žargonas); morfologijos; sintaksės], su kokiomis problemomis susidurta atliekant darbą.

Vertinimo kriterijai:

- Klaidų skirstymo pagrįstumas 0 – 3 balo.
- Taisymo pagrįstumas 0 – 3 balo.
- Raštingumas 0 – 2 balo.
- Įforminimas (raštvėdybos reikalavimų laikymasis) 0 – 2 balo.

7 savarankiškas darbas

Savarankiško darbo tikslai:

- Rasti, taisyti ir analizuoti kalbos klaidas.
- Naudotis informacijos šaltiniais.
- Taisyklinga kalba reikšti mintis raštu.

Užduotis

Suredaguokite tekstą „Sveika, Asta !“

Sveika, Asta !

Ačiū labai už laišką. Buvo įdomu daugiau sužinoti apie Tave. Dabar parašysiu apie save. Mokausi kolegijoje, kuri randasi Panevėžyje. Mokytiis reikės keturius metus.

Du kartus į metus visi puola mokytiis, mat semestro pabaiga. Dėl pažymių niekas gal ir nesistengtų, bet visi nori stipendijos, nors jos gal tik ant kavos užtektų ... O kad gauti stipendiją, reikia mokytiis be šešetų. Pirmūnams dasideda dar po kiek tai litų. Labai norint, gal ir aš galėčiau būti pirmūnė, bet nepergyvenu dėl tų mokslų.

Gyvenu bendrike. Nuomuotis kambarį man per brangu. Visumoje gal ir galėčiau, bet esu labai išlaidi. Tikrai man reikėtų būti taupesne, bet niekaip nesigauna. Negi sau būsi skūpuolė!

Šventėms ir atostogoms važiuoju namo. Ten visada linksma. Praeitą šeštadienį buvau pas seskę. Tai bent pabaliavojam! Kiek visko buvo prikepta, pritušinta, ruletų, zelių, buterbrodų pridaryta. Kūdinausi cielą mėnesį, o čia per vieną dieną vėl kaip pončka likau ... Ir aplamai labai faina buvo. Švogeris, kad žinotum, toks bajeristas, nei nežinojau. Skaičiau jį tokiu rimtuoliu ... Paskui visokių valgių dar pilną tašę prikrovė, čiut datempiau ant autobuso.

Laisvalaikio nedaug teturiu. Visi užsiėmę iki ausų, bet kartais kur nors su draugeliais nuvarom. Aną savaitę atžymėjom mano pirmą „jubiliejų“. Dar po vienų metų jau ir šampą galėsiu gerti! Gražkė padovanojo tokį ružavą šalikėlį – atrodau labai romantiškai. Aplamai gyvenimas liuks!

Na, baigiu. Parašyk, prašau, kuo greičiau! Čiau!

Vaida

Redagavimo užduotis

Parašomas visas suredaguotas tekstas. Po to klaidos grupuojamos pagal rūšis: leksikos (nurodyti: semantizmas, vertalas, barbarizmas, hibridas, žargonas); morfologijos, sintaksės.

Išvados. Nustatyti, kokių klaidų daugiausia, su kokiomis problemomis susidurta atliekant darbą.

Vertinimo kriterijai:

- Klaidų skirstymo pagrįstumas 0 – 3 balo.
- Taisymo pagrįstumas 0 – 3 balo.
- Raštingumas 0 – 2 balo.
- Įforminimas (raštvėdybos reikalavimų laikymasis) 0 – 2 balo.

8 savarankiškas darbas

Savarankiško darbo tikslai:

- Rasti, taisyti ir analizuoti kalbos klaidas.
- Naudotis informacijos šaltiniais.
- Taisyklinga kalba reikšti mintis raštu.

Užduotis:

Suredaguokite tekstą.

Kažkas tai pasidarė mano broliukui. Praeitais metais gulėjo ligoninėje su apendicitu, šįmet pastoviai kankina sloga. Matomai reikia kreiptis pas gydytoją. Kad gatvėje nesusalti, mažyliui uždedu kepurę ir kurtkytę. Paskui užmaunu batelius ir pirštines. Kad patekti pas daktarą, reikia stovėti eilėje. Pagaliau mus pašaukia. Broliuką šis daktaras gydo jau senai – kokie trys metai, todėl gerai žino. Pilnai apžiūrėjus, gydytojas išduoda receptą ir paaiškina, kad prie aukštos temperatūros baltas tabletes reikia naudoti tris kartus dienoje, o ružavas – tik ryte. Pataria gerti daug skysčių, valgyti vaisius. Ant penkių dienų duoda atleidimą nuo darželio ir liepia pagrinde gulėti, nežiūrėti vidiakų ir televizoriaus. Skubant pametu receptą, o be jo vaistų neatleidžia, grįžtu atgal. Visai nusivariau nuo kojų. Aplamai sirgti nemalonu. Kartais sveikatą atstato dviejų – trijų mėnesių bėgyje. Kad nesusirgti, reikia labiau save pasisaugoti, nes dabar žiema, ji kasdien tampa vis baltesne ir šaltesne.

Redagavimo užduotis

Parašomas visas suredaguotas tekstas. Po to klaidos grupuojamos pagal rūšis: leksikos (nurodyti: semantizmas, vertalas, barbarizmas, hibridas, žargonas); morfologijos, sintaksės.

Išvados. Nustatyti, kokių klaidų daugiausia, su kokiomis problemomis susidurta atliekant darbą.

Vertinimo kriterijai:

- Klaidų skirstymo pagrįstumas 0 – 3 balo.
- Taisymo pagrįstumas 0 – 3 balo.
- Raštingumas 0 – 2 balo.
- Įforminimas (raštvėdybos reikalavimų laikymasis) 0 – 2 balo.

9 savarankiškas darbas

Savarankiško darbo tikslai:

- Rasti, taisyti ir analizuoti kalbos klaidas.
- Naudotis informacijos šaltiniais.
- Taisyklinga kalba reikšti mintis raštu.

Užduotis

Suredaguokite tekstą:

Alio! Švietimo skyrius? Sakykite, prašau, ar vedėjas pas save? Laba diena, vedėjas! Jus trukdo Katkus. Ačiū, gerai. Mokyklą iki rugsėjo pirmo atremontuosime pilnai. Didelis ačiū už dažus. Tikėjausi ant dienų pas jus atvažiuoti, bet nesigavo, tad kreipiuosi telefonu. Mums reikės matematiko – jau ši mėnesį Žilionis, matomai, išeis į pensiją. Gydytojai nustatė pas jį hipertoniją – nenori žmogus rizikuoti. Visi mes dėl to labai pergyvename. Taip, taip, jo mokomi vaikai ne tik gerai žino matematiką, bet ir atstovauja mokyklą olimpiadose. Jūs skaitote, jog reikia kalbinti Jasiene, kad grįžtų į mokyklą? Vargu. Tas nelemtas patikrinimas paliko pas ją didelę nuoskaudą. ... O gal, vedėjas, yra kokių tai vilčių gauti jauną specialistą? Pageidautume vyro, kaip žinia, mūsų mokykloje pagrinde dirba moterys. Nėra... Vienok prie progos aš dar kreipsiuos pas jus tuo reikalu. Viso gero!

Redagavimo užduotis Parašomas visas suredaguotas tekstas. Po to klaidos grupuojamos pagal rūšis: leksikos (nurodyti: semantizmas, vertalas, barbarizmas, hibridas, žargonas); morfologijos, sintaksės.

Išvados. Nustatyti, kokių klaidų daugiausia, su kokiomis problemomis susidurta atliekant darbą.

Vertinimo kriterijai:

- Klaidų skirstymo pagrįstumas 0 – 3 balo.
- Taisymo pagrįstumas 0 – 3 balo.
- Raštingumas 0 – 2 balo.
- Įforminimas (raštvėdybos reikalavimų laikymasis) 0 – 2 balo.

10 savarankiškas darbas

Savarankiško darbo tikslai:

- Pastebėti, taisyti ir analizuoti kalbos kultūros klaidas.
- Naudotis informacijos šaltiniais.
- Taisyklinga kalba reikšti mintis raštu.

Užduotis

Užrašyti per LRT išgirstų kalbos klaidų taisymo pavyzdžių..

Galima užrašymo tvarka.

<i>Data ir šaltinis</i>	<i>Trumpas situacijos turinys</i>	<i>Kalbos klaida</i>	<i>Taisymas</i>	<i>Klaidos rūšis</i>

Išvados. Apibūdinti taisomų klaidų rūšis (leksikos klaidos nurodomos smulkiau: svetimybės, vertalai, semantizmai ir kt.). Nustatyti, kokių klaidų daugiausia, parašyti, su kokiomis problemomis susidurta atliekant darbą.

Vertinimo kriterijai:

- Užrašytų klaidų kiekis 0 – 4.
- Klaidų skirstymo pagrįstumas 0 – 3 balo.
- Raštingumas 0 – 2 balo.
- Įforminimas (raštvėdybos reikalavimų laikymasis) 0 – 1 balo.

11 savarankiškas darbas

Savarankiško darbo tikslai:

- Pastebėti, analizuoti ir taisyti kalbos klaidas.
- Naudotis informacijos šaltiniais.
- Taisyklinga kalba reikšti mintis raštu.

Užduotis

Užrašyti išgirstas studentų (vaikų, jaunimo) kalbos klaidas, jas analizuoti ir taisyti.

Darbo struktūra:

1. Antraštinis lapas (pagal raštvedybos reikalavimus).
2. Įvadinė dalis.
3. Tekstas (gali būti laisvas tekstas arba lentelė, pvz.)

Galima užrašymo tvarka

<i>Eil. nr.</i>	<i>Sakinys (klaidinga vieta pabraukiama)</i>	<i>Kas klaidinga?</i>	<i>Ištaisyta</i>
1.	Tarties klaidos:		
2.	Kirčiavimo klaidos:		
3.	Leksikos (žodyno) klaidos nurodomos smulkiau : svetimybės, vertalai, semantizmai ir kt.).		
4.	Morfologijos klaidos:		
5.	Sintaksės klaidos:		

Išvados. Nustatyti, kokių klaidų daugiausia, parašyti, su kokiomis problemomis susidurta atliekant darbą, apibendrinti, padaryti išvadas.

Vertinimo kriterijai:

- Užrašytų klaidų kiekis 0 – 4.
- Klaidų skirstymo pagrįstumas 0 – 3 balo.
- Raštingumas 0 – 2 balo.
- Įforminimas (raštvedybos reikalavimų laikymasis) 0 – 1 balo.

12 savarankiškas darbas

Savarankiško darbo tikslai

- Pademonstruoti dalykinės kalbos savitumą, sugebėti ją vartoti rašant reikalų raštus .
- Išmokti naudotis naujausiomis informacinėmis technologijomis.

Užduotis

Susipažinti su kanceliarinės kalbos reikalavimais, reikalų raštų pavyzdžiais ir parašyti:

- prašymą;
- CV;
- motyvacinį laišką.

Raštų tema – darbo, susijusio su pedagogo profesija, paieška.

Vertinimo kriterijai:

- Dalykinės kalbos reikalavimų laikymasis – iki 3 balų.
- Kalbos stiliaus paisymas – iki 2 balų.
- Raštingumas – iki 2 balų.
- Įforminimas (raštvėdybos reikalavimų laikymasis) – iki 3 balų.

PRIEDAI

Ką papasakočiau užsieniečiui apie lietuvių kalbą?

Viena lietuvių rašytoja pasakė, jog svetimos kalbos žodžiais išsakytas jausmas niekuomet nesusildys žmogaus taip, kaip šildo gimtosios kalbos žodžiai.

Mano mielas drauge, šį laišką rašau savo gimtąja kalba, kuri ne vieną dešimtmetį skamba šiame miškų ir ežerų apsuptame krašte.

Nors senieji europiečiai mūsų protėvius barbarais vadino dėl jų pagoniško tikėjimo, tačiau niekas nedrįso juoktis iš kalbos skambumo, garsų darnos, kai lietuviška daina nuskambėdavo iš paprastos kaimietės lūpų. Ne kartą buvo mindyta kalba ir žinot kodėl? Priešai žinojo: sunaikinus kalbą – mirs ir tauta. Ir taip per metų virtinę rito pakilimo ir nuosmukio bangos. Kai pradėdau galvoti apie praeitį, taip ir matau vėlų žiemos vakarą palinkusią moterį prie verpimo ratelio, o šalia sėdintį ir skaitantį lietuvišką elementorių jos sūnų. Galėčiau prirašyti tau mūsų tautos didvyrių, knygnešių ir daraktorių pavardžių, tačiau bijau, jog tau tai bus nežinomų ir nieko nesakančių raidžių kombinacijos, tai aš pasiliksiu sau.

Norėjai kalbos mokytis ir klausyti, ką papasakočiau apie ją tau? O ką norėtum sužinoti? Ar ji sena? Taip, labai. Manoma, kad lietuvių kalba kilusi iš indoeuropiečių prokalbės. Darnus balsių ir priebalsių sąskambis tikrai autentiškas ir daugelis kalbų tyrinėtojų domisi lietuvių kalba. Ji nėra lengva: linksniuotės, asmenuotės, giminės, skaičiai ... Ir tarmė ne viena: nuo dainingos dzūkų iki griežtos ir kiek grubokos – žemaičių tarmės. O žodyno platumėlis! Retai koks žodis neturėtų atitikmens, sinonimo. Tavo studijos turėtų užimti ne vienerius metus, tačiau vargti, manau, verta. Sustojus ir paklausus kelio gatvėje lietuviškai, kad ir su nežymiu akcentu, šiaip santūrus ir ramus lietuvis pradžiugs, nusišypsos ir padės. Ir bus gera žinant, jog ne vien mums, lietuviams, graži mūsų kalba, kad dar vienas žmogus išves į pasaulį lietuvišką žodį.

V. K., PUP, I – as kursas

Ką papasakočiau užsieniečiui apie lietuvių kalbą?

Lietuvių kalba – turtinga yra.
 Gana sudėtinga – tikrai nelengva.
 Jei nori tu kalbą gerai šią mokėt,
 turi nemažai valandų paplušėt.
 Rašybą išmokti gerai privalai
 Užtikrint save, jog klaidų nedarai.
 Pirmuoju testu taps kalbos mėginys
 Arba išsamus ir rišlus rašinys.
 Istorija ir išlikimos kalbos
 Sudomins tave ir tikrai nepabos.
 Papildysi sielą jausminga, gera
 lietuvių rašytojų literatūra.
 Matuodamas savo įgytas žinias,
 Suprasi, jog kelias sunkus tavo buvo į jas.
 Bet šios kalbos žodžio plačioji reikšmė,
 Įrodys, kokia nepigi jos vertė!

J. D., PUP, I – as kursas

Ką papasakočiau užsieniečiui apie lietuvių kalbą?

Jei prie manęs prieitų užsienietis ir paklaustų, ar verta mokytis lietuvių kalbos, aš atsakyčiau, jog neverta. Na, nebent jis būtų pasiryžęs ilgai viešėti Lietuvoje. Lietuvių kalba jam pravers tik Lietuvoje. Čia jis galės susikalbėti, lankyti teatrus, koncertus ..., bet tai galės padaryti ir gerai mokėdamas anglų kalbą. Lietuvoje dabar yra daugiau afišų, kvietimų anglų kalba nei lietuvių. Daugelis lietuvių gerai įvaldę anglų kalbą. Būtų skaudu, bet užsieniečiui turėčiau papasakoti, jog lietuviai nemylė savo kalbos, nors galėtų ja didžiuotis.

Aš savo kalbą galėčiau pavadinti dainingiausia ir skambiausia kalba pasaulyje.

R. V., SP, I – as kursas

Patarimai užsieniečiui, kuris nori mokytis lietuvių kalbos

Sunku pradėti, sunku pabaigti, bet sunkiausia tau patarti.
Žinau, įstrigo tau kažkur širdy giliai tos žemės vardas – Lietuva,
kurį išgirsti teko pajūry senos močiutės dainoje.
Užvaldė tavo protą ir jausmus skambėjimas dainos
Kiekvienas žodis tau skambėjo kaip arija puiki.
Panorai sau atskleisti skambiųjų žodžių prasmę
Ir štai tu stovi prieš mane prašydama pagalbos, gal paramos.
Nors aš galiu teduoti mažą patarimą :
Pakelk sparnus, jei noras liejas per kraštus.
Nors bus sunku ir vėjas laužys tau sparnus, nepasiduok
Nuskridus tu surasi tikrus žodžius ir pakaitalus jų keistus
Neleisk jiems užvaldyti tavo proto ir jausmų.
Mes, išrinktieji, klystame ir klumpame, nors gimėme
suprasdami mūs arijas skambias.
Tau bus sunkiau, bet nenuleisk galvos,
tikėk, gyvenk viltim ir tu pajusi,
kaip apgaubia lelijų kvapas ir miško gaivuma,
kaip skamba žodžiai lyg istorija sena.

R.K., DTP, I –as kursas

Mokyklos kalba – pagrindų pagrindas

http://vki.lrs.lt/mokyt_dest.html

Dažnai pasigirsta balsų, kad vidurinėje mokykloje lietuvių kalbos neišmokoma kaip reikiant. Priekaištautojai paprastai kaltina lituanistus. Bet ar pagrįstai? Juk mokykloje vaikai girdi ir kitų dalykų mokytojų kalbą. Valstybinės kalbos inspekcijos viršininko Donato Smalinsko siūlymu buvo surengtas pokalbis apie mokytojų nelituanistų kalbos kultūrą. Pokalbyje dalyvavo Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto patarėjas dr. KĘSTUTIS KAMINSKAS, VKI viršininkas DONATAS SMALINSKAS, LKD pirmininkas doc. ALDONAS PUPKIS, doc. BRONIUS DOBROVOLSKIS, doc. REGINA VENCKUTĖ, VPU Lietuvių kalbotyros katedros vedėja dr. REGINA RINKAUSKIENĖ, Šiaulių „Aido“ vidurinės mokyklos mokytoja ekspertė VIRGINIJA BALČIŪNIENĖ, ŠU Lietuvių kalbos katedros lektorius ALGIRDAS MALAKAUSKAS, „Gimtosios kalbos“ redaktorė RITA URNĖŽIŪTĖ.

Rita Urnėžiūtė. Šiandien susirinkome pasikalbėti apie mokytojų nelituanistų kalbos kultūrą, pasitarti, kaip veiksmingiau mokyti esamus ir būsimus mokytojus taisyklingos kalbos. Tikimės, kad mums pavyks suformuluoti ir vieną kitą konkretesnę siūlymą. Norėtume pradėti nuo pokalbio sumanytojų – Kalbos inspekcijos. Paprastai jos atstovai sako: „Inspekcija tikrina kalbos vartojimą įvairiose viešojo gyvenimo srityse“. Mokykla – irgi viešojo gyvenimo sritis. Ką ir kaip tikrina ir apskritai ar gali ką nors tikrinti Inspekcija mokykloje? Ir ar vien apie tikrinimą reikia kalbėti?

Donatas Smalinskas. Į pateiktą klausimą atsakau šitaip: mes turime daug teisių, tačiau negalime kištis į mokyklos vidaus reikalus. Inspekcija gali patikrinti, ar taisyklingi mokyklos viešieji užrašai, ar raštvedyba tvarkoma lietuvių kalba, ar moka valstybinę kalbą kitakalbiai darbuotojai. Neturime teisės lankytis pamokose ir sužinoti, kaip kalba mokytojai. Vadinasi, negalime paveikti ir jų kalbos.

Pokalbiui apie mokytojų kalbos kultūrą reikia platesnio konteksto... Galima barti žurnalistus, kad jie padaro kalbos klaidų, galima jiems rašyti daug raštų, nurodymų ar net nubausti. Bet pasvarstykime kartu, kieno kalba yra žmonėms paveikesnė: ar žurnalistų, ar mokytojų? Mokytojas mokiniams kalba kasdien, o žurnalistų kai kurie moksleiviai gal ir visai negirdi. Nesakau, kad televizijos kalba nedaro poveikio visuomenei, bet mokytojų kalba yra ypatinga, nes jis yra tik pats sau kontrolierius. Niekas negali kištis į mokytojų kalbą. Nei Švietimo ir mokslo ministerija, nei švietimo skyrius, nei mokyklos direktorius. Galbūt ne viską žinau, ką galima tikrinti ir kas gali tai daryti, bet Inspekcija aiškiausiai mato galutinį rezultatą. Mokyklą baigęs mokinys pradeda dirbti ir jau reikalaujama, kad jis taisyklingai kalbėtų ir rašytų raštus. Bet ar jam pakanka to mokėjimo? Sulaukiame žurnalistų priekaištų: „O manęs mokykloje to nemokė!“ Ar tikrai nemokė? Aš manau, kad mokytojai lituanistai daro viską, ką gali. Bet dažnai jie guodžiasi: „Mes vieni dirbame kalbos kultūros darbą. Mokinys, išėjęs į kitą pamoką, viską pamiršta, dar blogiau, ne tik pamiršta, bet ir išmoksta atvirkščiai“.

Mes norėtume, kad tokia padėtis iš esmės keistųsi. Pernai kartu su Valstybine lietuvių kalbos komisija kreipėmės į Pedagogų profesinės raidos centrą, tarėmės su jo direktoriumi, kaip ugdyti mokytojų kalbą, ko juos mokyti. Pradžioje pasiūlėme paanalizuoti pradinių klasių mokytojų kalbą. Tyrimo rezultatai paskelbti VLKK tinklalapyje. Deja, jie nėra džiuginantys.

Rita Urnėžiūtė. Tinklalapyje buvo paskelbti tikrai patys bendriausi rezultatai. Kas dar atsiskleidė atliekant šį tyrimą? Ar būtų galima pasinaudoti jo rezultatais ir metodika, jei būtų bandoma vertinti kitų dalykų mokytojų kalbą?

Bronius Dobrovolskis. Žinoma, galima. Tačiau ir be tokių tyrimų jau turime sukaupę duomenų apie pedagogų kalbą. Juk mokytojai atestuodamiesi laiko kalbos kultūros įskaitą jau visą dešimtmetį.

Laikydami įskaitą pedagogai raštu sprendžia kalbos normos uždavinį. Prie kalbančio mokytojo, kaip čia buvo sakyta, neprieiname. Jei būtume bandę to siekti, neišsivaizduoju, kaip būtų reikėję

organizuoti atestavimą, kiek sudaryti komisijų. Turėkime galvoje, kad švietimo įstaigose dirba dešimtys tūkstančių pedagogų.

Daugelis įskaitas bando laikyti eksterneu ir laiko jas palyginti prastai. Neišlaiko maždaug 35-50 proc. Neišlaiko, nes nepajėgia savarankiškai pasirengti. Akivaizdu, kad mokytojams reikia padėti. Manychiau, kad dabar vienas iš didžiausių rūpesčių – rasti visiems priimtina būdą, kaip mokytojas galėtų tobulinti savo kalbą, pasvarstyti, kas jam galėtų padėti.

Gera, kad aukštosiose mokyklose būsimiesiems įvairių specialybių mokytojams dėstoma kalbos kultūra. Tačiau dar dirba daug mokytojų, kurie baigė mokslus prieš keletą dešimtmečių ir nėra gavę jokių kalbos kultūros pradmenų. Tiems, kurie tokio kurso neklausė, pagaliau ir tiems, kurie jį turėjo, reikia nuolat rūpintis savo kalba, tobulinti ją. Svarbu sukurti tokią mokymo sistemą, kuri būtų paranki. Galbūt ir „Gimtoji kalba“ galėtų turėti skyrelį, skirtą mokytojų kalbai?

Rita Urnėžiūtė. Kaip jums atrodo mokytojų požiūris į kalbos kultūrą? Ar jie nori mokytis, ar nelaiko to kurso tik formalumu?

Bronius Dobrovolskis. Visko pasitaiko. „Nespėjau pasirengti – tik prieš dvi dienas švietimo skyriuje sužinojau, kad bus įskaita, perverčiau kelias knygeles...“, – girdime guodžiantis. Jei į kalbos kultūros įskaitą bus žiūrima tik kaip į parašą įskaitų lape – nieko gero nesitikėkime. Deja, tokio požiūrio dar esama. Kita vertus, pamatę, ko reikalaujama, mokytojai klausia: o kur ir kaip mums tų dalykų išmokti? Rita Urnėžiūtė. Taigi poreikis mokytis kalbos kultūros yra?

Bronius Dobrovolskis. Manau, kad taip. Praktika rodo, kad kalbos kultūros įskaita šiaip jau skatina atestuojamus mokytojus domėtis kalbos taisyklingumu ir grynumu, būti atidesnius savo kalbai. Tačiau po įskaitos tas dėmesys dažniausiai prislopsta. Taip, matyt, yra todėl, kad neturime reikiamos mokytojų kalbinio švietimo ir kalbinės savišvietos sistemos. Mokytojų atestavimą reikėtų labiau sieti su mokymu, o kalbos kultūros seminarus padaryti privalomus. Tik svarbu, kad jiems vadovautų labai geri, patyrę dėstytojai. Vadovais reikėtų kviesti aukštųjų mokyklų ir mokslo įstaigų kalbininkus, mokytojus metodininkus. Seminarų galėtų būti visokių – ne vien tokių, kurie baigiasi įskaita, bet ir šviečiamųjų.

Dar vienas dalykas – turime kurti mokykloje reiklį, bet kartu ir jaukią kalbos aplinką. Čia dedu dideles viltis į mokyklų vadovus. Kalbos kultūra turėtų būti vienas iš komponentų, rodančių, ko vertas mokytojo darbas.

Regina Venckutė. Gražu, kad žmonės nori išmokti, kaip čia išgirdome. Bet kas skatina tą norą? Ar jis kyla iš vidaus, ar tai tik noras gauti laipsnį? Reikia puoselėti tą vidinę nuostatą, o dabar mes visą laiką tik baksnojame, priekabiuojame ir galiausiai nieko nepasiekiamo. Kęstutis Kaminskas. Tie testai mokytojams – tai lazda su dviem galais. Jie šiek tiek praprusina, bet praprusina tik akademinį būdą. Gyvenime, darbe mokytojai kaip kalbėjo, taip ir kalba.

Vieną kartą paklausiau mokytojų: kas kaltas dėl visuomenės abejingumo, net pikto požiūrio į kalbos dalykus? Buvau nesuprastas, mokytojai sakė: netiesa, nėra to priešiškumo, bet žmonės nori, kad būtų mokoma suprantamai.

Arba – kiek komentarų sukeldavo „Delfio“ rašiniai apie kalbą! Bet... daugiausia pykstama dėl kompiuterijos terminų, o šiaip žmonės kaip tik yra nusiteikę palankiai: duokite ką nors lengvai paskaitoma, suprantama.

Aldonas Pupkis. Pritariu Donato Smalinsko nuomonei, kad mokyklos kalba yra pagrindų pagrindas. Jokia žiniasklaida, jokia literatūra tiek nepadarys, kiek padaro mokykla: ji arba išmoko, arba numoko. Kaip mokykloje žmogus įsikala, paskui taip ir prisimena visą gyvenimą. Noriu priminti vieną mintį, einančią iš rusų kalbotyros. Rusų kalbininkai, nustatydami, kas yra bendrinės kalbos vartotojai, vidurinę mokslą baigusių žmonių tokiais nelaiko. Bendrinės kalbos vartotojai esą aukštąjį mokslą baigę žmonės. O tie, kurie baigia vidurinę mokslą, tėra miesto kalbos ar pusiau tarminės kalbos atstovai. Matyt, ir Lietuvoje panašiai mąstoma. Matau daugybę pavyzdžių, rodančių, kad iš tiesų šitaip yra.

Man rodos, niekas taip mokytojui nepadės kaip asmeninis pasakymas, gražus, ne administracinis. Žinau tai iš savo patirties. Kai mokiausi mokykloje, buvo du kartus atvažiavęs inspektorius Pranas Gailiūnas. Vieną kartą jis sujudino visą mokyklą: gerokai paauklėjo mokytojus dėl kalbos. Jam išvažiavus pajutome, kad kai kurie mokytojai pradėjo kirčiuoti visai kitaip negu iki tol. Jei kas iš šalies atėjęs pasako, poveikis būna.

Donatas Smalinskas. Man atrodo, kad visuomenės kalbos kultūros lygis priklauso nuo tėvų ir mokytojų požiūrio ir pastangų. Mokytojai privalo laikyti kalbos kultūrą savo pareiga. Pasitaiko, kad dėl prastos kalbos mokytojas tampa ir mokinių pajuokos objektu. Kiek dar galima toleruoti mokytojų aplaidumą? Negalima vien bejėgiškai skėscioti rankomis ir tvirtinti, kad nieko padaryti neįmanoma.

Rita Urnėžiūtė. Ar yra kokių nors dokumentų, kuriuose būtų parašyta, kad vertinant mokytoją nelituanistą svarbu atsižvelgti į jo kalbos kultūrą ir kad tas geras kalbos mokėjimas jam duos kokios nors naudos?

Donatas Smalinskas. Yra patvirtintas mokytojų pareigybės aprašymas. Labai atidžiai jį studijavau, radau daug subtilių dalykų, bet apie kalbos taisyklumą ten nieko nepasakyta. Priimtos Valstybinės kalbos politikos gairės, derinamas priemonių planas. Švietimo ir mokslo ministerija čia irgi tars savo žodį. Reikėtų siūlyti, kad turi būti ugdoma ne tik mokinio kalba, bet ir mokytojo.

Kęstutis Kaminskas. Yra nauja Švietimo įstatymo redakcija, ten yra keletas teiginių apie gimtąją kalbą ir valstybinę kalbą.

Regina Rinkauskienė. Bet apskritai geras lietuvių kalbos mokėjimas mažai kur pabrėžiamas. Darbo skelbimuose paprastai nurodoma anglų kalba.

Kęstutis Kaminskas. Visuomenė jau pasako: ar nevertėtų reikalauti ir lietuvių kalbos mokėjimo? Valstybės tarnybos įstatyme yra reikalavimas „mokėti lietuvių kalbą“. Jeigu būtų galima padaryti, kad ta nuostata veiktų, gautume apčiuopiamų rezultatų.

Regina Venckutė. Ypač dėl raštingumo reikėtų ko nors imtis. Jis nepaprastai kritęs. Jeigu pirmakursiai studentai filologai rašo sąvitas arba vedinis „vedinys“, tai jau katastrofa. Klausiu, kodėl taip rašote, atsako: mes iš nervų... Bet jei rašybos įgūdžiai tvirti, jokie nervai jų nesugadins. Vadinasi, nėra įgūdžių. Regina Rinkauskienė. Manau, kad dabartinę raštingumo padėtį nulėmė integruotas kalbos ir literatūros mokymas, nebėra kalbos sistemos.

Kęstutis Kaminskas. Kita priežastis – internetas: jaunimas atpranta nuo lietuviško raidyno.

Aldonas Pupkis. Ar Švietimo ministerijos inspektoriai lanko tam tikrų dalykų pamokas?

Kęstutis Kaminskas. Švietimo ministerijoje yra penki inspektoriai visai Lietuvai – dviem tūkstančiams mokyklų. Visuomenė visą laiką buvo nepatenkinta, todėl vis mažinta inspektavimo personalo. Apskritai tikrinami tik mokyklos veiklos dalykai. Švietimo ministerija gali rūpintis vien švietimo politikos įgyvendinimu. Specialistų, kurie galėtų žiūrėti, koks kalbos lygis, nėra. Mokytojus gali tikrinti tik vadinamoji valstybinė švietimo inspekcija. Bet ji žiūri ne kalbos, o to, ar vykdomas Švietimo įstatymas.

Virginija Balčiūnienė. Mokytojai nori rimto požiūrio į kalbą. Jie pageidauja privalomų kalbos seminarų, bet visai nenori kokių nors įskaitų ir kokios nors prievartos. Seminarus reikėtų rengti kasmet. Tai būtų pats svarbiausias dalykas, pati tikriausia pagalba. Kolegos nori ir kalbos strėpsnių atskirų dalykų mokytojams, nori laiku sužinoti kalbos naujienas.

Mano kolegos nelituanistai turi daug priekaištų vadovėliams. Juose, pavyzdžiui, biologijos, chemijos, teikiama ir įvairuojančių terminų. Anksčiau buvo sulietuvinti terminai, dabar jau sutarptautinti: pieno rūgštis – laktatas, pirovynuogių rūgštis – piruvatas. Vienuose vadovėliuose vienaip, kituose kitaip. Mokytojai nebesusikalba vieni su kitais. Be to, vadovėlio pabaigoje turėtų būti kirčiuotas terminų žodynėlis, kad mokytojai nesiblaškytų ir vaikams būtų aišku.

Kartais sunku per informatikos pamokas: nors ir sutvarkytos visos programos, vaikams labiau patinka angliškai. Neprigyja kai kurie lietuviški terminai, nors mokytoja sako reikalaujanti, kad kalbėtų lietuviškai. O noras švepluoti internetu tikrai yra mada.

Mokytojai nori mokytis kalbos, ir tai svarbiausia. Beje, galiu pasakyti iš patirties, kad mokytis kolegas reikia labai atsargiai, pasitaiko ir įsižeidimų, ir visko.

Bronius Dobrovolskis. Vadovėlių kalbos reikalai turėtų po truputį keistis: 2003 m. pabaigoje pradėjo darbą VLKK Vadovėlių pakomisė. Švietimo ir mokslo ministerija pažadėjo teikti jai vertinti visus naujus vadovėlius. Rita Urnėžiūtė. Mes čia šnekėjom apie dirbančius mokytojus. Gal tikrai jie ne visi klausę kalbos kultūros kurso, neturi kada lavintis? O kaip nusiteikę būsimieji pedagogai?

Regina Rinkauskienė. Daugiausia dirbu su lituanistais, nors yra tekę dėstyti kalbos kultūrą ir kitoms specialybėms. Tas kursas vadinasi kalbos kultūra ir specialybės kalba, yra trys kreditai. Tarsi ir nemažai – 64 auditorinės valandos. Dabar rengiama nauja kalbos kultūros programa pagal naująją Specialybės kalbos programą, gal tas kursas bus geresnis. Paprastai, kiek reikia egzaminui, studentai išmoksta, bet greitai ir pamiršta. Pernai buvom gavę šiek tiek lėšų iš VLKK, buvom paskelbę konsultacijas, visų specialybių studentai, rašantys bakalauro ar magistro darbus, nustatytomis valandomis galėjo kreiptis į lituanistus. Buvo šioks toks susidomėjimas, bet neypatingas, nes darbo vadovas kartais nė nereikalauja, kad darbas būtų taisyklinga kalba parašytas.

Algirdas Malakauskas. Visame pasaulyje dabar akcentuojamas mokymasis visą gyvenimą. Taip pat, matyt, galima apibūdinti ir lietuvių kalbos mokymąsi. Vidurinėje mokykloje lietuvių kalbos arba neišmoksta, arba neišmokstama kaip reikiant, paskui tas mokymasis tęsiamas aukštojoje mokykloje, bet ir to, aišku, neužtenka. Išvada aiški: ir specialybės dalykų, ir gimtosios kalbos reikia mokytis visą gyvenimą, tik ta nuostata nėra ryški, nėra įsitvirtinusi nei mokytojų, nei kitų darbuotojų sąmonėje.

Šiauliuose, tuometiniame ŠPI, LKD grupės pastangomis 1997 m. buvo pasiekta, kad turi būti įvertinta dėstytojų, kurie dalyvauja konkursuose eiti pareigas, kalbos kultūra. Toks buvo senato nutarimas. ŠPI nebėra, yra ŠU (klasikinio tipo universitetas), pedagogų dabar rengiame labai mažai, bet ta nuostata išliko ir mes tuo džiaugiamės. Dėstytojams, dalyvaujantiems konkursuose, iš pradžių rengiami seminarai ir pratybos įvairiuose fakultetuose, paskui reikia laikyti įskaitą. Yra tokios tikrinimo formos: atliekamas testas, vertinama šnekamoji kalba per paskaitas, disertacijų ar mokslo straipsnių kalba. Manau, šiek tiek naudos yra, dėstytojai susidomi tais dalykais, studijuoja Didžiųjų kalbos klaidų sąrašą. Įskaita galioja dvi kadencijas, šis laikas daugumai dėstytojų jau baigiasi, todėl numatoma po metų kitų vėl rengti seminarus.

Aldonas Pupkis. Iš kur žmonių turite ir iš kur jėgų?

Algirdas Malakauskas. Seminarus ir pačią įskaitą perėmė VLKK. Rektoriaus įsakymu yra sudaryta trijų žmonių kalbos kultūros komisija: katedros vedėjas, dekanė ir kalbos tvarkytojas.

Rita Urnėžiūtė. Ar negalėtų ŠU atstovai pasidalyti savo patirtimi su kitomis Lietuvos aukštosiomis mokyklomis, ypač tomis, kuriose rengiami pedagogai? Kolegė minėjo, kad mokytojai nori seminarų. Ar nesikreipė į jus?

Algirdas Malakauskas. ŠU turi kvalifikacijos institutą, kuriame dėstoma kalbos kultūra, bet kalbos seminarų kol kas niekas nepageidavo.

Bronius Dobrovolskis. Mokytojų kalbos seminarai galėtų būti rengiami ir aukštosiose mokyklose. Lietuvių kalbos katedrų parama mokytojams labai praverstų.

Virginija Balčiūnienė. Mokytojams privalomos trys seminarų dienos per metus. Viena iš jų galėtų būti skirta kalbai.

Algirdas Malakauskas. Reikėtų aiškinti ne tik Didžiųjų kalbos klaidų sąrašą, bet ir supažindinti su kalbos naujovėmis, priminti „senas naujienas“: pavyzdžiui, iki šiol dar yra rašančių gal būt ir tur būt...

Bronius Dobrovolskis. Tos vadinamosios naujovės Kalbos komisijos buvo priimtos prieš 25 metus. Iš mokytojų darbų aiškėja, kaip svarbu ne tik nustatyti normas, bet ir supažindinti su jomis visuomenę, ypač mokytojus. Nėra ko stebėtis, jei kai kas teberašo gal būt ir tur būt ir tebeskiria kableliais.

Aldonas Pupkis. Gal reikėtų kreiptis į Švietimo ir mokslo ministeriją dėl tų privalomų seminarų? Reikia ieškoti ir naujų formų: sakykim, mes, Kalbos draugija, galėtume į kokią mokyklą nueiti, pabendrauti, draugiškai patarti. Ar tai nebūtų tam tikras sąjūdis? Žinoma, vieno nuėjimo į mokyklą tikrai nepakaks. Tai būtų viena iš grandžių, bet tikrai neatstotų viso darbo. Docento Dobrovolskio aptarti testai – irgi naudingas dalykas, bet, man rodos, tai tik maža nuoseklaus kalbos ugdymo dalis. Juos reikia gerinti, tikslinti, apgalvoti reikalavimus.

Rita Urnėžiūtė. Užsiminta apie Lietuvių kalbos draugiją, bet galima bendradarbiauti ir su Lietuvių kalbos ir literatūros mokytojų sąjunga.

Kęstutis Kaminskas. Sąjunga yra padariusi vieną tokį darbą – 1994 m. kreipėmės į ministrą, jis pasirašė rekomendacinį laišką, kad geriausiais pažymiais nebūtų vertinami tokie moksleivių darbai (iš visų dalykų), kurių kalba yra ydinga.

Rita Urnėžiūtė. Mūsų pokalbyje išryškėjo keletas svarbių dalykų: reikia galvoti ne vien apie mokytojų nelituanistų kalbos tikrinimą, bet ir apie kalbos seminarus, ir apie kalbos straipsnius spaudoje. Kaip jau ne kartą įvairiuose pokalbiuose šia tema sakyta, svarbu kurti mokykloje kalbos kultūrai palankią aplinką, skatinti poreikį domėtis ne tik savo dėstomo dalyko naujovėmis, bet ir kalbos naujovėmis. Daug vertingų minčių pasakyta dėl seminarų organizavimo, reikėtų kad visi šie siūlymai įgautų konkretesnį pavidalą. Tikimės, kad GK skaitytojai nebus abejingi mokytojų kalbos temai. Tikimės, kad ir šis pokalbis – ne paskutinis.

Bronius Dobrovolskis. Kad ir kaip būtų modernizuojamas ugdymo procesas mokykloje, svarbiausias mokytojo darbo įrankis ir toliau, matyt, liks gyvas žodis. Tik negalima kalbos lauke pedagogo palikti vieno. Jam reikia kasdienio švietimo įstaigų vadovų, mokytojų lituanistų, pedagoginės ir kalbinės spaudos dėmesio ir paramos. Visų specialybių pedagogams būtina rengti kalbos seminarus, sudaryti sąlygas juose dalyvauti. Priešokiais nieko nepasieksime - reikia darnios, apgalvotos pedagogų kalbinio tobulinimosi sistemos.

3 savarankiškas darbas.

Susipažinkite su kitų kursų studentų atliktu darbu, naudodamiesi nurodyta literatūra, atlikite savo giminės/ kurso/ specialybės studentų pavardžių analizę.(3 priedas)

SP SPECIALYBĖS STUDENTŲ PAVARDĖS LIETUVOJE VARTOJAMŲ PAVARDŽIŲ KONTEKSTE

Ilona Benetaitė, Ernesta Riklevičiūtė, SP studentės

Lektorė O.Aleksionienė

Įvadas. Įvairių tautų pavardės atsirado ne vienu laiku ir skirtingomis aplinkybėmis. Pavardės gali daug ką papasakoti apie krašto istoriją, žmonių papročius, būdo savybes ir kita, kadangi jos yra neatsiejama tautos paveldo dalis. Be to, kiekvienas kultūringas žmogus domisi ir savo giminės istorija. Pavardės išaiškinimas gali daug pasakyti apie protėvius, jų kilmę, verslą, socialinę padėtį, būdo savybes ir tt. Būsimasis pedagogas, norėdamas skiepyti ugdytinių meilę savo tautos paveldui, turi mokytis pats jį pažinti.

Tyrimo metodika: literatūros paieška ir studijavimas, kurso studentų pavardžių analizė, surinktos medžiagos apibendrinimas ir įvertinimas.

Lietuvių pavardžių atsiradimas

Kiekvienos šalies pilietis privalo turėti pavardę. Taip jis įtraukiamas į visuomenę. Pavardę vaikas paveldi iš tėvo. Ji parodo priklausomybę šeimai.

Jau pats žodis „pavardė“ („po vardo“) rodo, kad pavardės atsirado vėliau nei vardai. Iki XIV a. Lietuvoje žmonės vadinosi tik vardais. Vėliau prie vardų pradėti lipdyti prievardžiai, įvardijantys žmogaus ypatybę, išskiriančią jį iš kitų.

Lietuvių pavardžių atsiradimą gerokai paspartino krikščionybės įvedimas, kai lietuvius imta krikštyti šventųjų vardais. Tačiau krikštijamieji lietuviai turėjo ir savo nuo mažumės gautą tautišką vardą. Tokiu būdu po krikšto lietuviai tapdavo lyg dvivardžiais. Krikšto vardai buvo svarbiausia medžiaga pavardėms formotis. Iš vieno krikšto vardo vėliau galėjo susidaryti dešimtys ir šimtai skirtingų pavardžių. Krikšto vardai pagal kilmę yra labai įvairūs. Gausiausios yra trys jų grupės: hebrajiškos, lotyniškos ir graikiškos kilmės vardai.

Pavardės įsigalėjo ne iš karto visoje Lietuvoje. Be to, jas ne vienu laiku gavo įvairių socialinių grupių žmonės. Pavardės gerokai anksčiau paplito miestuose. Tačiau XVIII a. pabaigoje pavardžių formavimasis baigiasi. Įsigalėjus griežtesnei registracijai, pasų bei metrikų sistemai, gyventojai imami tituluoti dviem asmenvardžiais: vardu ir pavarde.

Pavardžių kilmė

Pavardžių grupavimas pagal kilmę – labai sunkus ir sudėtingas uždavinys. Tai yra ne vien dėl to, kad šiuo metu tebėra neišaiškinta daugumos mūsų pavardžių kilmė. Pats pavardžių susidarymo procesas buvo nepaprastai sudėtingas, trukęs kelis šimtmečius ir paveiktas įvairiausių faktorių (istorinių, socialinių, politinių, kultūrinių ir t.t.).

Lietuviškos kilmės vadinamos tokios pavardės, kurios kilusios iš lietuviškų arba baltiškų bendrinių ir tikrinių žodžių. Jos gana įvairios ir sudaro apie 30% visų dabartinių pavardžių. Labai sąlygiškai jas galima skirti į kelias grupes – į pavardes, kilusias iš vardų bei tėvavardžių, iš tautovardžių bei tautovardinių tėvavardžių, iš vietovardžių, iš pravardžių.

1. Asmenvardinės pavardės. Aiškiausios jų yra tos, kurios kilusios iš ikikrikščioniškų lietuviškų vardų – sudurtinių ir vienkamienių. Jų turime gana daug: Alminas, Daukantas, Girmantas, Kymantas, Minkautas, Norbutas, Rimgaila, Sirvydas, Vilmantas, Zutautas ir t.t.

2. Tautovardinės pavardės. Jų yra mažiau negu asmenvardinių pavardžių. Tai visai suprantama, nes ir svetimų tautų atstovų, galėjusių gyventi Lietuvoje, ar būti su ja susijusių, nebuvo

daug. Tiesa, pavardėmis galėjo virsti ne tik kitų tautų žmonių pavadinimai, bet ir savų Lietuvoje gyvenusių atskirų genčių, etninių grupių atstovų pavadinimai. Dažnesnės tautovardinės pavardės yra Aukštaitis, Čigonas, Kazokas, Lenkas, Prancūzas, Žemaitis. Vėdiniu su tėvavardinėmis priesagomis taip pat pasitaiko, bet palyginti retai: Kazokaitis, Lenkaitis, Vokietaitis ir kt.

3. Vietovardinės pavardės. Jų Lietuvoje labai nedaug. Šia prasme lietuvių pavardės skiriasi nuo Vakarų Europos pavardžių tradicijos, kur pavardės kilusios iš vietovardžių, gana populiarios.

Mūsų retos vietovardinės pavardės dažniausiai yra su priesaga – iškis arba kartais ir su – ietis, išvestos iš gyvenamųjų vietų vardų: Panemuniškis, Veliuoniškis, Vilniškis, Biržietis, Kaunietis ir t.t.

4. Pravardinės pavardės. Iš visų lietuviškų pavardžių pravardinių yra daugiausia – tai pavardės, susidariusios iš įvairiausių konkrečios bei abstrakčios reikšmės žodžių. Pravardines pavardes galima skirti į kelias aiškesnes grupes:

a) gyvūninės pavardės. Jos gali būti sudarytos iš laukinių žvėrių bei gyvūnų pavadinimų (Briedis, Kiškis, Lapė, Meška, Šernas, Vilkas); iš naminių gyvūnų pavadinimų (Katinas, Ožys, Paršelis); iš paukščių pavadinimų – laukinių (Apuokas, Baublys, Garnys, Genys, Karvelis, Pempė, Sakalas, Špokas, Varna, Žvirblis) ir naminių (Antinas, Gaidys, Žąsinas); žuvų pavadinimų (Ešerys, Karosas, Karpis, Lydeka); vabzdžių pavadinimų (Bitė, Bitinas, Gylis, Voras).

b) augmeninės pavardės. Augalai, iš kurių kilo augmeninės pavardės, gali būti labai įvairūs. Tai medžių (Ąžuolas, Beržas, Liepa, Putinas, Uosis); gėlių, žolynų (Apyknys, Bijūnas, Dobilas, Jurginas, Papartis, Rūta); daržovių (Agurkas, Burokas, Ropė); javų (Aviža, Grikis, Žirnis); grybų (Baravykas, Voveruška) pavadin. ir kt.

Tokios yra lietuviškos pavardės, kilusios iš lietuviškų žodžių.

Lietuviškomis tinka laikyti ir tas pavardes, kurios su lietuviškomis priesagomis, daugiausia tėvavardinėmis, yra sudarytos iš kitų nelietuviškos kilmės asmenvardžių, dažniausiai – iš krikščioniškų vardų. Jų yra apie 10%.

Nelietuviškos kilmės pavardėmis vadiname tas, kurios yra kilusios iš svetimos kilmės bendrinių ir tikrinių žodžių, turi nelietuviškos kilmės šaknis bei kamienus. Jų yra daugiausia – maždaug apie 70%. Jos labai įvairios, susidariusios nevienodu laiku ir skirtingais būdais. Kaip nors visiškai aiškiai jas suklasifikuoti dėl jų ypatingos įvairovės yra gana sunku. Patogumo dėlei literatūroje minimos trys svarbiausios jų rūšys – tai pavardės, lietuvių kalbos dirvoje išsirutuliojusios iš svetimos kilmės krikščioniškų vardų, skolintos pavardės ir nelietuviškos pavardės, atsiradusios suslavinus lietuviškas pavardes.

Dauguma – apie 60% – nelietuviškų pavardžių sudaro tokios, kurių ir šaknys, ir priesagos yra svetimos kilmės. Tai iš esmės slaviškos pavardės. Jos sudaro apie 50% visų dabartinių nelietuviškų pavardžių. Likusieji 10% yra germanizmai bei įvairios kitos svetimybės.

Pavardės iš krikščioniškų vardų. Nėra jokios abejonės, kad iš krikščioniškų vardų susidariusios pavardės yra pačios dažniausios Lietuvoje. Tai visiškai suprantama, nes tuo metu, kai formavosi lietuvių pavardės, Lietuvoje buvo vartojami tik krikščioniški vardai. Jie ir buvo ta svarbiausioji medžiaga, iš kurios vėliau susidarė tūkstančiai pavardžių.

Hebrajiškos kilmės vardų Lietuvoje buvo ir yra vartojama gausiai. Ne visi jie buvo vienodai populiari. Tokie hebrajiški vardai yra šie: Jonas – apie 510 pavardžių, Matas – apie 410, Jokūbas – apie 190, Simas – apie 180, Baltrus – apie 130, Danas – apie 90, Juozas – apie 90. Iš viso iš šių 7 vardų susidarė apie 1600 pavardžių.

Pavardžių, kokių nors būdu sudarytų iš **graikiškos kilmės vardų**, taip pat daug. Grupių pavardės, kurių šaknys siekia tokius graikiškos kilmės vardus kaip Andrius – apie 245 pavardžių, Petras – apie 245, Grigas – apie 170, Jurgis – apie 160, Steponas – apie 145, Ambraziejus – apie 140, Aleksandras – apie 140. Tai pačios gausiausios šios grupės pavardžių šeimos. Tik iš šių 7 vardų yra sudaryta apie 1240 pavardžių.

Lotyniškos kilmės vardai turi mažiau variantų negu hebrajiškos ir graikiškos. Tai rodo ir Lietuvių pavardės, susijusios su lotyniškos kilmės krikšto vardais. Benediktas – apie 280, Valentas – apie 195, Povilas – apie 165, Martynas – apie 120, Konstantinas – apie 80, Klementas – apie 65, Lukošius – apie 60. Susidariusių pavardžių turime apie 965.

Kaip matome, tik iš 21 krikščioniško vardo kilo daugybė pavardžių ir jų variantų – iš viso per 4000! O tų krikšto vardų yra daug kartų daugiau – be hebrajiškų, graikiškų, lotyniškų, dar slaviški, germaniški. Iš jų visų kilusių pavardžių būtų nepalyginamai daugiau. Todėl galima drąsiai tvirtinti, kad jos sudaro vieną svarbiausių mūsų dabartinių pavardžių klotį.

Pavardžių slavinimas Asmenvardžiai, ypač tėvavardiniai, vėliau ir pavardės, būdavo slavinami ta prasme, kad jų lietuviškos tėvavardinės priesagos –aitis, –ėnas, –onis ir kt. buvo pakeičiamos slaviškomis –ovič, –evič ir kt. Dėl to išnyko daug su lietuviškomis priesagomis sudarytų pavardžių, todėl lietuviškų pavardžių pastebimai sumažėjo.

Būta ir kitų slavinimo būdų. Pavyzdžiui, pavardžių išigalėjimo laikotarpiu prie grynai lietuviškų pavardžių būdavo pridėamos slaviškos galūnės (Butrimas → Butrimavičius ir t.t.).

Pavardžių slavinimas, vykęs ir vėliau – XVIII-XIX ir net XX a., gerokai pakeitė mūsų pavardes. Tai viena svarbiausių priežasčių, dėl ko dauguma dabartinių pavardžių yra nelietuviškos.

Pavardžių skolinimas.

Atskirti, kuri pavardė skolinta, kuri susidariusi slavinimo, germanizacijos būdu ar kaip kitaip, ne visada galima. Tačiau pats pavardžių skolinimosi faktas neabejotinas. Lietuva, kaip ir kiekviena kita šalis, apsupta kaimynų, nuo amžių palaikė kultūrinius, prekybinius ir įvairiausių kitokių ryšius su artimais ir tolimiausiais kraštais. Dėl to į Lietuvą atvykdavo ir atvyksta daugybė svetimšalių, kurių dalis pasilieka gyventi, o jų pavardės, prisitaikiusios prie lietuvių kalbos, tampa lyg ir savomis, lietuviškomis.

Skolintų pavardžių Lietuvoje yra nemažai ir įvairios kilmės. Jos atspindi sudėtingą lietuvių kalbos ir tautos istorinį kelią, nueitą drauge su savo kaimynais baltais (latviais), slavais (lenkais, baltarusiais, rusais), germanais (vokiečiais) ir pan.

Mergaičių ir moterų pavardės

Oficialios lietuvių pavardžių sistemos formavimasis palietė ir moterų pavardes. Mergaičių pavardės literatūrinėje kalboje sudaromos daugiausia tik su priesagomis –aitė, –ytė, –(i)ūtė, –utė: Gunkaitė, Kiselytė, Kneževičiūtė, Dočkutė. Tarmėse mergaičių pavardžių daryba daug įvairesnė.

Ištekėjusių moterų pavardžių daryba literatūrinėje kalboje ir tarmėse iš esmės nesiskiria – jos su priesaga –ienė arba –(i)uvienė sudaromos iš vyrų pavardžių: Petraitienė, Puidokienė, Petkienė arba Petkuvienė (leidžiama pasirinkti).

Iš lietuvių moterų pavardžių galima spręsti, ar ištekėjusi, ar ne. Ne visoms tai patinka. Be to, kitose šalyse dėl moterų pavardžių nėra tokių taisyklių, kurios apibūdintų šeiminių padėčių. Taigi užsieniečiams ypač sunku ištarti lietuvių moterų pavardžių galūnes. Dėl moterų pavardžių Zita Čepaitė (rašytoja) parašė skundą Moterų ir vyrų lygių galimybių kontrolierei Aušrinei Burneikienei. Skundas buvo pasiekęs ir tarptautinį teismą Strasbūre. Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme atsirado iš Europos Sąjungos direktyvų atėjusi „netiesioginės diskriminacijos“ sąvoka.

Kontrolierė pateikė siūlymą Valstybinei lietuvių kalbos komisijai papildyti lietuvių kalbos taisykles, kad moteris galėtų pasirinkti, kokią norėtų turėti pavardę: mergautinę, ištekėjusios arba neutralią, nenurodančią vedybinės padėties. Lietuvių kalbų komisijos nuomone, moteriškų pavardžių darybos taisyklės nekeistinos, bet pripažinta, kad esama kalbinių išteklių, kuriais būtų galima pasinaudoti sudarant pavardes, kurios nenurodytų vedybinio statuso.

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimo (2003 m. birželio 26 d. N-2 (87) 2-me punkte teigiama: „Tais atvejais, kai norima turėti (suteikti) pavardės formą, kuri nenurodytų šeiminių padėties, pavardė iš vyriškos pavardės gali būti daroma su galūne –ė, pvz.: Alminė (iš Alminas), Butkė (iš Butkus), Lebedė (iš Lebedys), Motuzė (iš Motuza). Kai vyriška pavardė turi galūnę –ė, moteriška pavardė lieka nepakitusi, pvz.: Lapė, Kregždė“.

Neįprastai skambėtų mūsų grupės studentų naujoviškai sudarytos pavardės, ypač iš dviskiemenių vardažodžių: Baužė, Dočkė, Širvė, Gunkė, Zimblė ir kt., malonesnės ausiai – iš priesaginių pavardės vedinių: Adomaitė, Augustauskė, Janauskė, Karalė, Samuolė ir kt. Tokios darybos pavardės tėvų susitarimu galima suteikti ir mergaitėms, o sulaukusios pilnametystės jos galėtų pareikšti savo nuomonę dėl pavardės formos.

Pastaruoju metu nemažai moterų prašo pavadžių su vyriškomis galūnėmis. Tai prieštarauja lietuvių kalbos pavadžių darybos taisyklėms ir tradicijoms. Vienintelis būdas įgyvendinti šį norą – susituokti užsienio šalyje, o grįžus į Lietuvą įteisinti jau įvykusį faktą.

Rašytojos Onės Baliukonytės teigimu, turi įvykti vidinių pokyčių, kad moteriai kiltų poreikis pasikeisti pavardę. Šiuo metu rašytoja žinoma kaip Onė Baliukonė.

Iš tikrųjų ne vardas ar pavardė žmogų puošia, o žmogus-vardą ar pavardę. Lietuvės galėtų didžiuotis, kad turi dar vieną tautinės kultūros tradiciją – moterų pavadžių darybos įvairovę.

Kaip pasikeisti pavardę

Yra žmonių, nemėgstančių savo pavadžių. Nemažonui, kai tave vadina Gaigalu ar Kiauleliu, tačiau ką darysi, jei tokia tavo pavardė. Deja, jūs turite kęsti dėl savo tolimo protėvio būdo. Dėl silpnos sveikatos, išstypusio kūno jūsų protėvis buvo pramintas Gaigalu; dėl nemandagaus elgesio, netvarkingumo – Kiauleliu. Vis dėlto jums dėl tokios pavardės nereikėtų sielotis. Juk liaudyje sakoma – sutinka pagal rūbą, išleidžia pagal būdą. Įrodykite, kad nesate toks, kaip jūsų protėvis. Bet jei nerandate ramybės dėl savo pavardės, yra būdų ją pakeisti. Įprastas būdas merginai pakeisti pavardę – ištekėti. Santuoka gali pasinaudoti ir vyriškis. Tuokiantis leidžiama perimti būsimos žmonos pavardę. Pavardę galima pasikeisti ir be santuokos. Yra įstatymas, leidžiantis pasirinkti gražesnę pavardę ar atstatyti lietuvišką jos formą.

SP specialybės studentų pavadžių analizė kilmės požiūriu

Lietuviškos kilmės pavardės

Gyvūninės pavardės

Lapėnaitė – iš liet. Lapėnas „lapės vaikas, lapiukas“.

Iš negalios

Gunkaitė – tai pravardinė pavardė. Sietina su liet. gunka „kupra“, gunktelėti „į kuprą mestis, lenktis“.

Iš spalvų

Balčiūnas – iš liet. „baltas“

Baužytė – ti pravardinė pavardė. Kilmė yra nuo plaukų spalvos baužys.

Širvytė – tai pravardinė pavardė. Sietina su liet. širmas „baltas ar pilkas su maišytais tamsiais plaukais, žilstelėjęs, apyžilis, pilkšvas“.

Iš būdo savybių

Zimblytė – pravardinė pavardė. Sietina su liet. zimbti, „zvimbti, bimbti; verkšlenti; įkyriai kalbėti, prašyti; smarkiai bėgti“.

Iš soc. Padėties

Karaliūtė – iš liet. karalius „vadovo, monarcho titulas kai kuriuose kraštuose“.

Iš krikščioniškų vardų su lietuviškomis priesagomis

Benetaitė – iš lotyniškos kilmės vardo Benediktas.

Adomaitytė – iš hebrajiško krikšto vardo Adomas

Jurgaitytė – iš graikiškos kilmės vardo Jurgis.

Samuolytė – iš hebrajiško krikšto vardo Samuelis.

Nelietuviškos kilmės pavardės

Pavardės iš nelietuviškos kilmės vardų su svetimos kilmės priesagomis

Augustauskaitė – iš lotyniško vardo Augustas.
Janauskaitė – iš hebrajiško krikšto vardo Jonas.
Steponavičiūtė – iš graikiškos kilmės vardo Steponas.
Bagdonaitė – iš slaviško vardo Bogdan.
Letkauskaitė – sietina su lenkų – Latko, Latek.
Grokauskaitė – iš lenkų Grochowski.
Dočkutė – trumpinys iš Dimitr

Nelietuviškos pavardės, atsiradusios suslavinus lietuviškas arba kilusias iš svetimos kalbos bendrinių žodžių

Ragauskaitė – pravardinė pavardė, iš liet. ragas, „kieta smaili gyvulio kaktos išauga“ su slaviška priesaga – ausk.

Riklevičiūtė – pravardinė pavardė su slaviška priesaga -evič.

Jašmanavičiūtė – slaviškos priesagos – avič – vedinys, gali būti sietinas su rusų “ЯМЩИК” arba “ЯШМА”.

Kneževičiūtė – slaviškos priesagos -evič – vedinys, sietinas su liet. knežas „menkas, sudžiūvęs žmogus ar gyvulys; šykštuolis, šnarplys“, knežis, knežys „mažas, sumenkęs, suvargęs gyvulys ar žmogus“, knežus sumukęs, sunykęs, suvargęs; kuris nuolat knaisioja, ieškinėja, knežinėja.

Paliokaitė – lietuvių kalbos dirvoje yra atsiradę iš etnonimo paliokas „lenkas“ arba gali būti skolintas: lenk. Polak ar Polek ir kt.

Guntulytė – sietina lenkų „gota”.

Puidokienė – pravardinė pavardė. Sietina su lietuvių slavizmu puidokas – dykinėjantis, tinginiaujantis berniokas, dykaduonis“.

Kiselytė – sietina su slavizmu „kisielius” – skysta košė (valgis) iš raugintos avižinių miltų sunkos arba uogų sulčių su krakmolu.

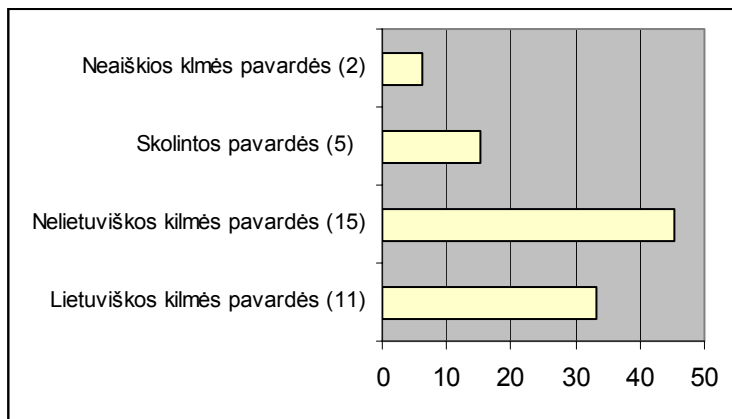
Skolintos pavardės

Nikišova – rusų.
Sidorovienė – rusų.
Singh – indų.
Šumanaitė – vokiečių.

Pavardės, kurių kilmės nepavyko išaiškinti:

Padvilikytė ir Žaržojutė
Lietuviškos kilmės pavardžių SP 1-me kurse– 11; 33,33 %.
Nelietuviškos kilmės pavardžių – 15; 45,45 %.
Skolintų pavardžių – 5; 15,15 %.
Neaiškios kilmės pavardžių – 2; 6,06 %.

I – o SP kurso studentų pavardžių kilmė

Išvados

Kalbėdamos apie pavardes, jų kilmę ir raidą, turėjome vis gręžtis į praeitį, skaityti apie tuos tolimus laikus, kai nebuvo lietuvių rašto, kai žinias apie lietuvius ir Lietuvą rinko ir užrašė svetimtaučiai. O tų laikų, kurie yra čia pat, apie kuriuos galima žinoti ir žinoma nepalyginti daugiau negu apie tolimą praeitį, pavardės yra be galo įvairios, neretai sunkiai paaiškinamos. Tačiau tam tikros lietuvių pavardžių vartosenos, atsiradimo, kilmės, raidos gairės pasidarė aiškos. Supratome, kad Lietuvoje gyvenančių žmonių pavardžių susidarymo istorija neatskiriama susijusi su mūsų krašto istorija.

Pagal kilmę lietuvių pavardės yra labai įvairios. Svarbiausios pavardžių grupės yra dvi – lietuviškos ir nelietuviškos kilmės. Santykis tarp šių grupių amžių bėgyje gerokai įvairavo, keitėsi.

Šiuo metu, mokslininkų teigimu, lietuviškos kilmės yra apie 30% visų dabartinių pavardžių.

Mūsų tyrinėtoje akademinėje grupėje lietuviškų pavardžių šiek tiek daugiau – 33,33%. Didžioji dalis lietuviškų mūsų kurso studentų pavardžių yra kilusios iš pravardžių (iš 11 – 7 t.y 63,63%) ir net 4 iš krikščioniškų vardų su lietuviškomis priesagomis (36.36%) Lietuvių pavardžių metrike tokios kilmės pavardės sudaro tik apie 10%. Mūsų grupėje nėra nė vienos asmenvardinės, tautovardinės ar vietovardinės kilmės lietuviškos pavardės. Nelietuviškų pavardžių kilmės įvairovė didesnė.

Literatūra

Vanagas A., Mūsų vardai ir pavardės / Žodžiai ir žmonės. Vilnius, 1974.

Vanagas A., Maciejauskienė V., Razmukaitė M. Lietuvių pavardžių žodynas A - K , Vilnius: Mokslas, 1985.

Vanagas A., Maciejauskienė V., Razmukaitė M. Lietuvių pavardžių žodynas L - Ž, Vilnius: Mokslas, 1985.

Valstybinės lietuvių komisijos nutarimas / 2003m. birželio 26d. Nr.N-2 (87)

4 savarankiškas darbas

Susipažinkite su kitų kursų studentų atliktu darbu, naudodamiesi nurodyta literatūra, atlikite savo giminės/ kurso/ specialybės studentų vardų analizę.

LIETUVIŲ VARDYNAS IR PEDAGOGIKOS KATEDROS I- O KURSO STUDENTŲ VARDŲ KILMĖ BEI REIKŠMĖS

Asta Pečiulytė, PUP I k. studentė, Ramunė Žurauskaitė, PUP studentės

lektorė O. Aleksiūnienė

Įvadas

Visi turime vardus. Jais kreipiamės į artimus žmones. Kai girdime sakant Dalia ar Vytautas, Lina ar Giedrius ..., mintyse iškyla konkrečių žmonių paveikslai. Tačiau ar visada susimąstoma, ką tas vardas reiškia, kokia jo kilmė.

Žmonių vardai sudaro svarbią žodyno dalį. Jų kultūra rodo ne tik bendrąją kalbą, bet ir žmogaus kultūrą. Pavardė paveldima, o vardas parenkamas. Jo parinkimas – atsakingas veiksmas.

Tyrimo metodika: literatūros studijavimas, I-ą kursų studentų vardų apskaita ir analizė, pokalbis, surinktos medžiagos apibendrinimas.

Vardo parinkimo problema

Žmonių vardai yra ženklai, iš kurių galima spręsti apie tam tikro laikotarpio visuomenės teises ir kultūrinės tradicijas. Kuo senesnę ir sudėtingesnę istoriją turi tauta, tuo jos vardynas yra įvairesnės kilmės. Lietuvių vardyne per 3000 vardų. Jų esam turtingesni už visas kaimynines tautas. Kiekvienam yra smalsu, kokios kilmės jo vardas, ką jis reiškia, kaip jį parinkti.

Vardą galima parinkti įvairiausiais būdais: susirasti žodyne, perskaityti žurnale, knygoje, susapnuoti, išgirsti per radiją, televiziją, pakrikštyti vaiką kito žmogaus garbei. Seniau tėvai savo vaikams duodavo dažniausiai lietuviškus arba krikščioniškus vardus. Šiandien mūsų gatvėse galima išgirsti labai įvairių vardų. Pradedame pamiršti senuosius lietuviškus vardus, o renkame „skolintus“ iš kitų šalių. Renkant vardą, reikia daug žinoti, todėl pravartu pavartyti K.Kuzavinio ir Br.Savukyno „Lietuvių vardų kilmės žodyną“.

Vardų kilmė

Senieji lietuviški (baltų) vardai

Iki XV amžiaus Lietuvoje žmonės vadinosi vien vardais. Senieji baltų vardai, kaip ir kitų indoeuropiečių, yra keturių darybos tipų: 1) dvikamieniai (kartais trikamieniai) dūriniai, 2) iš jų padaryti trumpiniai, 3) priesaginiai trumpinių vediniai, 4) apeliatyviniai – tiesiog bendriniai žodžiai, virstę vardais. Dvikamienių vardų buvo daromasi suduriant tam tikrus vardinius žodžius. *Mantvilas – Vilmantas; Tautvydas – Vytautas (iš Vydtautas)*. Dvikamienių vardų trumpiniai: *Mantas, Vyta, Gedas, Kęstas*.

Apeliatyviniai vardai, žvėrių ir paukščių pavadinimai: liet. Vilkas, Lokys.

Senovėje tikėta magiška vardo galia, manyta, kad vardas gali suteikti atitinkamų kokio žvėries, paukščio, augalo, daikto ar gaivališkos gamtos jėgos ypatybių. Senujų lietuviškų moterų vardų iš istorijos šaltinių žinome vos keletą. Beveik nieko tikra negalima pasakyti apie lietuviškus moterų vardus, vartotus iki krikščionybės įvedimo. Tačiau spendžiant iš keleto moterų pavyzdžių, kurios neabejotinai kilusios iš senųjų vardų, vėlesnių amžių dokumentuose (pavyzdžiui, XVII a. metrikų knygos: *Kedė, Raudė, Lokė, Derkintė* iš vyr. pvd. *Kedys, Raudys, Lokys, Derkintis*), galima manyti, kad senieji moterų vardai nuo vyriškųjų tesiskyrė gramatine gimine, t.y. turėję moteriškosios giminės galūnes.

Kalendoriniai krikštavardžiai

Krikštavardis – tai krikštijant naujagimiui duodamas šventojo vardas. Lietuvoje vartojamų krikštavardžių pagal kilmę galima skirti bent penkis gausesnius sluoksnius: hebrajišką, graikišką, lotynišką (romanišką), germanišką ir slavišką.

Iš hebrajiškos kilmės krikštavardžių Lietuvoje dažniausi tokie: *Adomas, Jonas, Tomas, Simonas, Matas ir kt.; Ona, Ieva, Marija ir kt.*

Graikiškos kilmės krikštavardžiai dažniausiai yra tokie: *Jurgis, Petras, Andrius, Steponas, Eugenijus ir kt.; Elena, Irena, Jolanta, Kotryna, Agnė, Barbora ir kt.*

Iš lotyniškos kilmės krikštavardžių dažniau vartojami šie: *Antanas, Povilas ir Paulius, Augustinas, Domas, Donatas ir kt.; Julija, Emilija, Regina, Viktorija ir kt.*

Germaniškos kilmės krikštavardžių dažnesni yra šie: *Albertas, Karolis, Raimundas, Ričardas, Valdas, Zigmas ir kt.; Adelė, Genovaitė, Liuda, Jadvyga ir kt.*

Iš slaviškos kilmės krikštavardžių dažniau vartojami tokie: *Boleslovas, Bronislovas, Stasys, Vladas ir kt.; Bronė, Kazimiera, Stanislova ir kt.*

Naujieji lietuviški vardai

Naujųjų lietuviškų vardų pagal darybą ir kilmę galima skirti penkis sluoksnius: mitologiniai vardai: *Aušra, Austėja, Gabija, Laima, Rasa, Žemyna ir kt.;*

literatūriniai vardai: Gražina iš A. Mickevičiaus, Nijolė ir Vytolis iš I. Kraševskio Šarūnas iš V. Krėvės, Daiva iš Vydūno raštų.

vietovardiniai: *Neringa, Nida, Vilnius ir kt., etnoniminiai: Aistė, Jotvingas ir kt.;*

nauji vardai: *Alginta ir Algintas, Tautmantas ir Tautmantė ir kt.;*

nauji vardai, padaryti iš bendrinių žodžių: Audrius, Audronė, Rytis ir kiti, taip pat verstiniai vardai: Aukšė (iš lot. Aurelia), Danguolė (iš lot. Coelestina), Giedrė (iš lot. Clara), Laimis (iš lot. Felix) ir kt.

Nauji skolintiniai vardai

Vardyno kitimui turi įtakos kultūriniai mainai, verstinė grožinė literatūra, politiniai įvykiai ir vardų parinkimo moda.

XX a., atsiradus daugiau kultūrinių kontaktų su Europos tautomis, Lietuvoje ėmė plisti tų tautų vardai, anksčiau lietuviams visai negirdėti, nes lietuviškuose kalendoriuose, pateikiančiuose kanoninius krikštavardžius, jų nebuvo.

Naujųjų skolintinių vardų galima skirti du sluoksnius:

anksčiau Lietuvoje nevartoti vardai: *Ingrida, Edgaras, Edvinas ir kt.;*

Lietuvoje vartojamų vardų svetimų kalbų variantai ar trumpiniai: *Ilona (=Elena), Jolita (=Elena), Sandra (=Aleksandra), Žana, Žaneta (=Joana) ir kt.*

Dėl vardo ir liežuvų laužo

Apsilankę Panevėžio civilinės metrikacijos skyriuje, domėjomės, kokie dažniausi mažųjų panevėžiečių vardai Darbuotojos, dokumentais informančios vaiko vardą, išgirsta tikrai labai daug keistų ir negirdėtų vardų: *Santa, Dija, Jūrė, Natija, Nėja, Perlita, Vanesa* – tai vis praėjusių metų naujagimių vardai, savo įmantrumu kėlę nusistebėjimą net gimimų registratoriams. Tarp berniukų greit lakstys *Aronai, Gratai, Deimai, Rijai, Rupertai, Setai, Kajai, Nojai*. Tikriausiai garsaus amerikiečių aktorius Dastino Hofmano garbei vienas berniukas buvo pavadintas Dastinu, o mergaitė Nikita greičiausiai atsirado po filmo „Jos vardas Nikita“.

Iš populiariausių, jau keletą metų iš eilės dažniausiai renkamų vardų, registratorės minėjo *Akvilės, Gabrieleles, Karolinas, Kotrynas, Patricijas*. Berniukams tėvai dažniausiai renka *Luko, Roko, Tomo, Dominyko, Martyno, Kasparo* vardus. Populiarūs ir lietuviški vardai – *Algimantas, Margiris, Kęstutis, Rugilė*. Gimimų registratorė džiaugėsi, kad jau grįžta ir *Paulinos, Urtės, Jonės*. Tiek berniukus, tiek mergaites tėvai noriai krikštija *Ugnėmis ir Ugniais, Augustėmis ir Augustais, Mantėmis ir Mantais*.

Dar nelabai seniai grįžusi moda pavadinti vaiką dviem vardais Panevėžyje neįsisknijo.

Vardas – likimo ženklas

Kokios įtakos žmogaus likimui turi vardas? „Su vardu siejama didžioji žmogaus būties paslaptis. Vardas – tai magiška žmogaus formulė“, – žurnale „Stilius“ aiškina astrologė Palmira Kelertienė. Vardas – tai raktas į žmogaus sielą jam esant gyvam ir net mirus. Ne veltui meldžiantis už mirusįjį tariame jo vardą. Kiekvienas garsas yra energijos rūšis, veikianti žmones. Skirtingi garsų deriniai, o šiuo atveju skirtingi vardai turi energijos.

Astrologės požiūriu, geriausi vardai yra trumpi. Žmonės, turintys vardą iš trijų raidžių, turi mažai karminių ryšių ir skolų. Ilgas arba dvigubas vardas byloja apie dideles karmines skolas, gausius karminius ryšius. Žmogui gerai, jei jo vardas prasideda *A, O* arba viduryje yra raidė „r“.

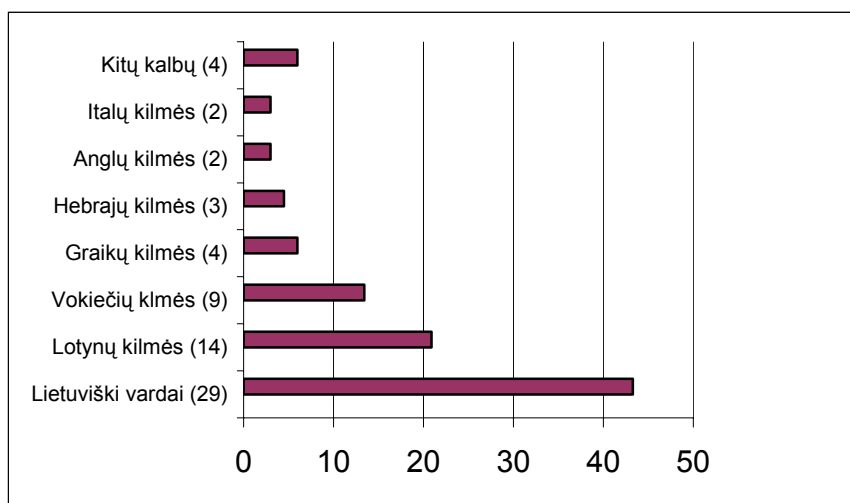
Kuo vardas retesnis, tuo žmogui geriau. Retas vardas sukuria retesnių vibracijų, jos formuoja savitesnę asmenybę, stipresnę individualybę. Ir atvirkščiai – dažnas, stereotipinis vardas tampa viena kliūčių asmenybei atsiskleisti.

Būsima motina turėtų iškelti sau užduotį išrinkti būtent tą vardą, kuris iš tiesų bus naudingas jos vaikui.

Pedagogikos katedros I – o kurso studentų vardų kilmė ir reikšmės

Susipažinus su lietuvių vardų kilme bei reikšmėmis, kilo noras pasidomėti, kaip atrodo mūsų studentų vardai lietuviško vardyno kontekste. I –ųjų SP, MP ir PUP dienynų sąrašuose suradome 69 studentus. Populiariausias tarp pirmakursių vardas – Kristina, jų 3, po 2 Dalias, Justinas, Migles ir Vilmas.

Pirmakursių vardų pasiskirstymas pagal kilmę

Lietuviškos kilmės pirmakursių vardai Vardai, padaryti iš bendrinių žodžių

Galūnės vediniai:

Miglė (2) iš *migla*;
Skaistė iš *skaistus*;
Dainius iš *daina*;

Gintarė iš *gintaras*;
Giedrė iš *giedras*;
Audrius iš *audra*;
Marius iš *marios*;
Aurimas iš *au+rimti, rim-o*.
Alvydas – sulietuvintas iš prūsų *išvydo*.

Priesagos vediniai:

Raminta iš *ramus*;
Jūratė iš *jūra*;
Orinta iš *būdv.orus*;

Arūna iš *aras, erelis*.

Iš bendrinio žodžio:

Aušra iš *aušra*;
Daina iš *daina*;
Ramunė iš *gėlės pavadinimo*;
Rūta iš *gėlės pavadinimo*;
(hebr. *Rūth* – draugė).

Mitologinės kilmės lietuviški pirmakursių vardai

Dalia (2) – „dievybės likimo dalytoja“;

Rasa – iš senovės lietuvių mitologinio įvaizdžio *Rasa*, kuriuo buvo išreiškiamas Aušrinės pasirodymas.

Vietovardiniai vardai

Indrė – iš upėvardžio *Indraja*;
Airė – iš upėvardžio *Airė*.

Literatūriniai vardai

Darius – iš transatlantinio lakūno pavardės;

Neringa – iš lietuviško padavimo apie Neringą ir Naglį.

Nelietuviškos kilmės pirmakursių vardai

Lotynų kilmės

Kristina (3) – *christina* „krikščionė“;

Justina(s) (2/1) – *justus* „teisingas“;

Jolita – iš *helene* „saulėta, švytinti“;

Renata – *renatus* „atgimusi“;

Donata – *donatus* „dovanota“;

Virginija – *virgo* „mergaitė, mergelė“

Aurelija – *aureolus* „auksinė“;

Diana – *diva* „deivė“;

Laura – *laurus* „lauro medis“;

Modesta – *modestus* „kukli, padori“.

Vokiečių kilmės

Vilma (2) – *willo* „valia, noras“ + *helm* „šalmas“;

Zita – *sitta* „kilusi iš Sidono“;

Gerda – *ger* „ietis“ + *trūt* „stipri“;

Erika – *era* „garbė“ – *richi* „galingas, valdovas“;

Ernesta – *ernust* „rimtas“;

Irma – trump. Iš Irmina „germanų dievo Irmino apsauga“.

Anglų kilmės

Reda – *red* „raudonplaukė“;

Edita – *ead* „turtas“ + *gyth* „kova“.

Italų kilmės

Violeta – *violetta* „žibuoklė“;

Lijana – *liliana* „lelija“.

Hebrajų kilmės

Simona – *šama* „išklausti“;

Tomas – *te'om* „dvynys“;

Judita – *jehudit* „Judėjos gyventoja“

Graikų kilmės

Agnė – Hagne „tyra, skaisti“;

Asta – *anastas* „prisikėlusis“

Ilona – iš vardo Helena „švytinti“;

Andrius – *andreas* „vyriškas, drąsus“.

Prancūzų kilmės

Odeta – *od* „turtas“.

Ispanų kilmės

Inesa vardo Agnė variantas.

Lenkų kilmės

Zigmantas – *sig – mund* „pergalė + munt „apsauga, gynėjas“.

Skandinavų kilmės

Ingrida – *Ingrid* „Ingo ratai“.

IŠVADOS

Vardų kilmė mums pasirodė labai įdomi, nes kiekvienas vardas turi savo reikšmę. Panagrinėje Pedagogikos katedros pirmakursių vardų kilmės ir reikšmės, pastebėjome, kad nemažą dalį sudaro lietuviškos kilmės vardai (42%), o ir iš kitų kalbų pasirinkti vardai gana prasmingi, skambūs ir neįmantrūs.

Šiandien renkami labai sudėtingi, negirdėti vardai. Kiekviena šeima nori savo vaikui išrinkti kuo retesnę vardą, todėl baigiame pamiršti senuosius lietuviškus vardus. Negirdėtų, įmantrių vardų atsiranda po serialų ar net iš bendrinių užsienio kalbos žodžių. Tačiau vargu ar džiaugsis savo vardais Setai ar Rupertai, kaip nenuodžiugo išgirdę savo vardo vertimą į lietuvių kalbą Traviatos ar Gitanos. Todėl vardą reikia rinkti labai atsakingai. O parinę vardą dar turime išmokyti jį taisyklingai ištarti ir sukirčiuoti.

Literatūra

Kuzavinis K., Savukynas Br. Lietuvių vardų kilmės žodynas / Vilnius: Mokslas, 1987.

ISPŪDŽIAI IŠ IŠTISINĖS PRAKTIKOS (frazeologizmų vartojimas)

Mes kaip nuluptą pažinojom 3c klasę ir mokytoją A.Žilevičienę, todėl ši praktika mums nebuvo pirmas blynas, juo labiau, kad ir mes ne molio Motiejai.

Taigi viskas taip ir prasidėjo. Sausio 26 dieną A.Gabrėnaitė ir Ž.Lukšaitė ranka rankon, koja kojon drožė į „Žemynos“ vidurinę mokyklą. Ten nesėdėjom rankų sudėję ir kibom į darbą: čia mes išliejom devynis prakaitus ir dar vieną lašą. Visas šias savaites durniaus nevoliojom. Darbu pramušta galva buvo. Už vaikus ir šią klasę galvas guldėti galėjom. O mokytoja buvo paties Dievo duota. Ši klasė kaip viena ranka. Nei siūlo galo, nei pasiutusio popierėlio ten nerasi.

Pamokas vesdamos, kaip juodi jaučiai arėm, o pramogos – tai kaip naminė druska nesūri.

Taigi įsimintiniausia šv.Valentino, širdžių ėdiko, diena buvo. Devynis kartus matavom, dešimtą kirpom ir trumpai drūtai nusprendėm, kad surengsim beždžioniukų diskoteką „Meilės lietus“.

Mes, kaip iš akies plėštos, buvom panašios į Livetą ir Petrą Kazlauskus, o mokytoja kaip du vandens lašai atitiko Laimą Žemaitę.

Kaip sako, dantys yra – bus ir duonos. Vaikai bedainuodami iš kailio nērėsi, o kai scenoje pasirodė A.Mamontovas (Ernestas) – tai visos širdžių damos prie jo supuolė. Niekas šią dieną danties negriežė, visi minkštaširdžiai buvo. Ir nosis nukabinęs nė vienas neišėjo. O po šio renginio dar ilgai prikąsti liežuviui negalėjom. Tai taip su mūsų pramogom.

Bet buvo ir baisių dalykų. Vieną rytą kaip dėjom į akį, o kai pasižiūrėjom į laikrodį, tai net plaukai pasišiaušė. Kai pamatėm, kad jau aštuonios, dėjom į kojas. Trumpai drūtai tariant, nepavėlavom.

Kartais į mūsų klasę nosį įkišdavo dėstytojai, bet jie pirties neužkūrė, nes mūsų pasakojimų ir aiškinimų vaikai išsižioję klausėsi. Taigi kontrolieriai mums baimės neišvarė. Pasitaikydavo retkarčiais ir gerklę paleisti, ir duris parodyti, bet tokie dalykai mums pačioms širdį užgaudavo. Viskas gerai, kas gerai baigiasi. Taigi niekas čia mums vandens nedrumstė ir nebūtų dalykų negiedojo.

Skersai išilgai išnaršėm „Žemynos“ vidurinę mokyklą, iškratėm visas kertes ir atėjo ta diena, kai ranka pamoti turėjom. Tada jau teko ir dambą atkišti. Gera čia buvo. Širdį išlieti ir save atiduoti galėjom. Išeinant ir vaikų akys sublizgėjo suvilgėjo. Taigi iš šios praktikos neišėjom it musė kandusios. Čia mes praktinių žinių, kurias mokytoja dalijo it iš gausybės rago, pasisėmėm.

Paskutinę dieną gulbės giesmę sugiedojom ir sparnus pakėlėm. Kiek čia visko nutiko į jaučio odą nesurašysi!

Priešpaskutinio skiemens taisyklė
(kaip naudotis kirčiavimo žodynu)

<div>Kirčio vieta</div> <div>Kirčiuotė</div> <div>Linksniai</div>	1		2		3		4	
	Kamienė	Galūnėje	Kamienė	Galūnėje	Kamienė	Galūnėje	Kamienė	Galūnėje
Vns. įnagininkas	(su) mokslo (su) pāsaka		...mi	pirštų (su) klasė	dárbu (su) gálva	...mi		veiksmų (su) dėžė
Dgs. galininkas	móklus pāsakas			pirštus klasės	dárbus gálvas	darbė galvojė		veiksmus dėžės
Vns. vietininkas	móksle pāsakose		klāsėje	pirštė				veiksmė dėžėjė
Dgs. vietininkas	móksluose pāsakoje		pirštuosė klāsėse			darbuosė galvosė		veiksmuosė dėžėsė
	Konkursas, impórtas, koncėrtas, vėliava, dėsnis, ávalynė, Petrauskáitė, mergáitė, Marijámpolė, Plėtėliai	sásiuviniis, mėdžiaga, idėja, móteris, savýbė, chirúrgija, ypatýbė, Žilýtė, mamýtė, Klaipėda	institútas, kabinėtas, pedagógas, parlameñtas grāmas, autobúsas, temà, moksleivis, mokyklà, skaičius, Trākai	metódas, procėsas, kultūrà, epochà, kilogrāmas, programà, vadovėlis, taisýklė, Dianà, Ignalinà,	súolas, pamokà, pabaigà, aikštė, patarlė, kūpinas, Anykščià, Kernavė, Telsià,	mokinýs, parodà, gerklė, reikšmė, sutartis, áiškus, Kaišiadorýs, Palangà, Lietuvà,	Laikas, kalbà, pradžia, dailė, žvaigždė, kryptis, laisvas, pažangus, Alytus, Neris,	lentà, kreidà, eilė, mislė, šalis, lygtis, įdomus, Garliavà, Šiauliai
Dgs. kilmininkas	Kirtis kamienė: mókslų, pāsakų, mėdžiagų, institútų, Trākų ...				Kirtis galūnėje: darbu, Anykščių, mislių, patarlių, pamokų, galvų			

Taisyklingai kirčiuokime „pavojingus“ linksnius

anketą 2	su anketą	anketàs	ankètų	ankètoje	ankètose
autobùsas 2	su autobusù	autobusùs	autobusų	autobusè	autobùsuose
bufètąs 2	su bufetù	bufètus	bufètų	bufetè	bufètuose
dailė 4	su dailè	dailès		dailėjè	dailèsè
dokumeñtas 2	su dokumentù	dokumentùs	dokumeñtų	dokumentè	dokumeñtuose
diplòmąs 2	su diplomù	diplomùs	diplòmų	diplomè	diplòmuose
eilė 4	su eilè	eilès	eilių	eilėjè	eilèsè
gàrsas 4	su garsù	garsùs	garsų	garsè	garsuose
kabinètąs 2	kabinetù	kabinetùs	kabinètų	kabinetè	kabinètuose
kláusimas 1	su kláusimu	kláusimus	kláusimų	kláusime	kláusimuose
koncèrtas 1	su koncèrtu	koncèrtus	koncèrtų	koncèrte	koncèrtuose
konkùrsas 1	konkùrsu	konkùrsus	konkùrsų	konkùrse	konkùrsuose
Linà 2	su Linà	Linàs	Linoje		
mamýtė 1	su mamýte	mamýtes	mamýčių	mamýtėje	mamýtėse
mergáitė 1	mergáite	mergáites	mergáičių	mergáitėje	mergáitėse
metòdas 2	metodù	metodùs	metodų	metodè	metòduose
mįslė 4	su mįslè	mįslès	mįslių	mįslėjè	mįslèsè
mokyklà 2	mokyklà	mokyklàs	mokỹklų	mokỹkloje	mokỹklose
pamokà 3	su pāmoka	pāmokas	pamokų	pamokojè	pamokosè
paskaità 3	su pāskaita	pāskaitas	paskaitų	paskaitojè	paskaitosè
patarlė 3	su pātarle	pātarles	patarlių	patarlėjè	patarlèsè
pedagògas 2	su pedagogù	pedagogùs	pedagogų	pedagogè	pedagòguose
plānas 4	su planù	planùs	planų	planè	planuose
raĩdė 2	su raidè	raidès	raĩdžių	raĩdėje	raĩdėse
reikšmė 3	su réikšme	réikšmes	reikšmių	reikšmėjè	reikšmèsè
sąsiuvinis 1	su sąsiuviniu	sąsiuvinius	sąsiuvinių	sąsiuvinyje	sąsiuviniuose
súolas 3	su súolu	súolus	suolų	suolè	suoluose
žòdis 2	su žodžiù	žodžiùs	žòdžių	žòdyje	žòdžiuose

Kalbos pamokėlės

Pagaliau vasara, baigėsi mokslo metai, ir mes, vaikai, važiuosime pas senelius į kaimą. Kaime smagu, niekas mūsų neauklėja, niekas per daug nesaugo. Gyvenam laisvai ir be rūpesčių.

Mūsų močiutė labai linksma. Ji visada geros nuotaikos, ir jai smagu, kai iš miesto suvažiavę anūkai nesupranta, ką sako senelis ir ko ji nori.

Rytais močiutė užkaičia vandenį arbatinyje ir ant lentynos mums palieka bandelių dubenėlį. Bet kai senelis prašo nukelti nuo ugnies „čainiką“ ir atsinešti nuo lentynos „bliūdą“ „bulkučių“, mes ilgai ieškome kažko, ko nepametę, kol seneliui trūksta kantrybės ir jis, papūtęs ūsus, viską padaro pats.

Močiutė, grįžusi iš pievų, su pilnu kibiru šilto pieno, šaukia:

- Evaldėli, atnešk, vaikeli, „leiką“.

Mes, diškiai, leipstam juokais, kol mažėlis nešioja viską, kas tik papuola po ranka, bet piltuvo neranda. Jis dar nepratęs, jam dar teks apsiprasti su močiutės žodynu. Vasarai įpusėjus, puikiausiai susikalbame. Vakaraus močiutė po darbų, atsisėdusi į anūkų vidurį, kamantinėja miestietiškus posakių. Mes ją mokome, kad bandeles kepame skardoje, medų laikome glazūruotoje puodyneje, salotas dedame į salotinę, saldinius pilame į saldaininę, braškių uogienę kabiname iš stiklainių. Močiutė mokosi, o senelis, papsėdamas pypkę, tik galvą linguoja.

Smagu per atostogas pas senelius, bet rudenėlis jau ne už kalnų. Apsipylė lazdynai riešutais, samanų pasidabino grybų šeimynomis, medžių viršūnėse suspindėjo paausuoti lapeliai. Laikas važiuoti namo.

Namuose irgi linksma. Mama juokiasi, o tėtis įdėmiai klausia, kaip vaikai sugrįžę, kavinuką pravardžiuoja „čainiku“, stalą serviuoja „fužerais“... Bet tai trunka neilgai. Mama nepyksta, jai smagu mus mokyti:

- Vaikai, padėkite ant stalo pietų servizą ir taures, suraskite torto mentelę! – ragina. Namuose sujudimas, laukiame svečių. Troškintuvas jau padėtas garbingoje vietoje, kavinukas garuoja.

Skambutis į duris. Valio, atvažiavo seneliai. Visi sėdame prie stalo, tik staiga močiutė strykteli ir bėga į virtuvę:

- „Rondlis“ pridegė, – šaukia ji.

Mama suploja delnais:

- Pamiršau kaistuvą ant ugnies.

Visi prapliumpa juoktis, o senelis su tėčiu tik linguoja galvomis. Mes susižvalgome ir krizename. Pas mus visuomet linksma.

I.A., DTP, I-as kursas

Rekomenduojama literatūra:

Pagrindinė literatūra: (egz. skaičius fakulteto bibliotekoje)

Griškevičienė J., Lapkuvienė C., Navalinskienė G., Šmulkštytė R. Lietuvių kalbos kultūros vadovėlis kolegijoms. – Vilnius, 2003, (17 egz.)

Norvaišaitė D. Lietuvių kalbos kultūra. Mokomoji priemonė kolegijoms. – Lucilijus, 2006 (30 egz.)

Leksikos, morfologijos ir žodžių darybos klaidos/ Sud. Varnaukienė J. – Panevėžys, 2005 (100 egz.)

Šukys J. Kalbos kultūra visiems. – Vilnius, 2003, (10 egz.)

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie LR Seimo Nutarimas “Dėl didžiųjų kalbos klaidų sąrašo” (15 egz.)

Papildoma literatūra:

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius, 2000

Grašienė J. Lietuvių kalbos kultūra. – Vilnius, 2000

Kaip nereikia kalbėti/ Sud. Mikulėnienė D. – Vilnius., 1991

Kalbos praktikos patarimai. – Vilnius, 1976, 1985.

Kučinskaitė A. Lietuvių kalbos etiketas. – Vilnius, 1990

Kuzavinis K., Savukynas B. Lietuvių vardų kilmės žodynas. – Vilnius, 1987

Lietuvių kalbos komisijos nutarimai

Lietuvių kalbos žinynas. – Kaunas, 2000

Mokomasis lietuvių k. rašybos ir kirčiavimo žodynas/Sud. P.Kniūkšta, A.Lyberis. – Kaunas, 1996

Pakerys A. Pupkis A. Lietuvių kalbos bendrinė tartis. – Vilnius, 2004

Paulauskas J. Lietuvių kalbos frazeologijos žodynas. – Kaunas, 1977

Paulauskienė A. Lietuvių kalbos kultūra. – Kaunas, 2001

Peleckienė A. Kalbos kultūra. – Kaunas, 2004

Pečkuvienė L., Žilinskienė V. Kalbos patarimai studentams. – Vilnius, 2005

Piročkinas A. Administracinės kalbos kultūra. – Vilnius, 1990

Vietovardžių kirčiavimo žodynas / Sud. M.Razmutė, V. Vitkauskas. – Vilnius, 1994

Vitkauskas V. Kad mūsų žodis neverktų. – Kaunas, 1990

Internetiniai puslapiai:

www.vki.lt

www.lkz.lt

www.vkk.rls.lt